Ἀριθ. 258 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Ε'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δέκατος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Ἀτελῶς συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ Ἰανουαρίου καὶ κάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 7 Δεκεμβρίου 1880

Σφραγὶς τῆς
ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧ. ΤΗΝΟΥ
ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

[Ἐκ τῆς Συλλογῆς Παύλου Λάμπρου].

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ἐδμόνδου δὲ Ἀμίκις. Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τῆς δεκάτης ἐκδόσεως ὑπὸ ***]

Συνέχεια· ἴδε σελ. 761.

Ἂν καὶ ἐγνώριζα, πρὶν ἀκόμη φθάσω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτι δὲν ἔμελλον νὰ ἐπανεύρω ἐκεῖ οὐδ' ἴχνος πλέον τοῦ λαμπροῦ στρατοῦ τῶν ὡραίων παλαιῶν χρόνων, ἅμα φθάσας ὅμως ἐζήτησα μετὰ ζωηροτάτης περιεργίας νὰ ἴδω τοὺς στρατιώτας, τὸ διηνεκὲς ἀντικείμενον τῆς συμπαθείας μου. Ἀλλ' εὗρηκα τὸ πρᾶγμα κατώτερον τῶν προσδοκιῶν μου, καὶ πολὺ κατώτερον. Ἀντὶ τῶν παλαιῶν πλατέων ἐνδυμάτων, ἅτινα ἦσαν τόσον ζωγραφικὰ ἅμα καὶ πολεμικά, εὗρηκα τὰ μαῦρα καὶ ἐπιτετηδευμένα ἐμβλήματα, τὰς ἐρυθρὰς περισκελίδας, τοὺς στενοὺς ἐπενδύτας, τὰ σειρήτια τῶν θυρωρῶν, τὰ ζωνίδια τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου, καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν κεφαλῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ Σουλτάνου μέχρι τῆς τοῦ στρατιώτου, τὸ οἰκτρὸν ἐκεῖνο φέσιον, ὅπερ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἄθλιον καὶ παιδαριῶδες, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εὐσώμων μουσουλμάνων, προκαλεῖ καὶ ἀδιακόπους ὀφθαλμίας καὶ ἡμικρανίας. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς δὲν ἔχει πλέον τὸ κάλλος στρατοῦ τουρκικοῦ, οὐδ' ἔχει ἀκόμη τὸ κάλλος στρατοῦ εὐρωπαϊκοῦ· οἱ στρατιῶται μοὶ ἐφάνησαν κατηφεῖς, ἀηδιασμένοι καὶ ῥυπαροί· θὰ εἶνε ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ δὲν ἐμπνέουσι συμπάθειαν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀνατροφήν των, μοὶ ἀρκεῖ τὸ ἑξῆς: Εἶδα ὑπαξιωματικοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς ἐκμυττομένους μὲ τὰ δάκτυλα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δρόμου· εἶδα στρατιώτην τῆς προφυλακῆς τῆς ἐπὶ τῆς γεφύρας, ὅπου ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα, ἁρπάζοντα τὸ σιγάρον ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς ὑποπροξένου· ἐν δὲ τῷ τζαμίῳ τῶν ὀρχουμένων δερβίσιδων ἄλλος στρατιώτης, ἐπὶ παρουσίᾳ μου, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τρεῖς εὐρωπαίους νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐκβάλωσι τὸν πίλον των, ἐξέβαλεν αὐτὸς διὰ μιᾶς καὶ μόνης του χειρονομίας τοὺς πίλους καὶ τῶν τριῶν. Ἔμαθα δὲ, ὅτι, ὅστις ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει θελήσῃ νὰ φωνάξῃ, τὸ ὀλιγώτερον ὅπου ἔχει νὰ πάθῃ, εἶνε νὰ γείνῃ ἀνάρπαστος ὡς σάκκος ῥακιοσυλλέκτου, καὶ νὰ μεταφερθῇ ὡς ἄψυχόν τι πρᾶγμα εἰς τὴν πρωτοφυλακήν. Διὸ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν μου ἔδειξα ἄκρον σέβας πρὸς τοὺς στρατιώτας. Ἄλλως δ' ἔπαυσα πλέον νὰ ἐκπλήττωμαι διὰ τὴν συμπεριφοράν των, ἀφ' οὗ εἶδα μὲ τοὺς ἰδίους μου ὀφθαλμοὺς τί ἄνθρωποι εἶνε οἱ στρατιῶται πρὶν ἐνδυθῶσι τὴν στρατιωτικὴν στολήν. Εἶδα ἡμέραν τινὰ διερχομένους ὁδόν τινα ἐν Χρυσουπόλει ἑκατοντάδα περίπου νεοσυλλέκτων, ἐρχομένους πιθανῶς ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Μ' ἐκίνησαν εἰς οἶκτον καὶ ῥρίκην. Μοὶ ἐφάνη ὅτι βλέπω τοὺς φοβεροὺς φαυλοβίους Χασὰν τοῦ τρελλοῦ, οἵτινες διέβησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰ τέλη τοῦ ιϛ' αἰῶνος, διὰ νὰ ὑπάγωσι καὶ ἀποθάνωσιν ὑπὸ τοὺς μύδρους τοῦ αὐστριακοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Πέστας. Βλέπω ἀκόμη τὰς ἀπαισίας ἐκείνας μορφάς, τοὺς μακροὺς ἐκείνους βοστρύχους τῆς κόμης, τὰ σώματα ἐκεῖνα τὰ ἡμίγυμνα καὶ κατάστικτα ἐξ ἀρκουργημάτων, τὰ ἄγρια ἐκεῖνα στολίδια, καὶ ὀσφραίνομαι τὸν εὐῶτα κλωβοῦ θηριοτροφείου, ἐξ οὗ ἀπελύθησαν εἰς τοὺς δρόμους τὰ θηρία. Ὅτε ἔφθασαν αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῶν σφαγῶν τῆς Βουλγαρίας, μοῦ ἦλθαν εὐθὺς εἰς τὸν νοῦν ἐκεῖνοι.—Πρέπει νὰ εἶνε οἱ φίλοι μου ἐκεῖνοι, οἱ τῆς Χρυσουπόλεως, εἶπα κατ' ἐμαυτόν. Καὶ ὅμως οὗτοι εἶνε καὶ ἡ μόνη ζωγραφικὴ εἰκών, ἥτις μοὶ ἀπέμεινεν ἐκ τῆς θέας τῶν μουσουλμάνων στρατιωτῶν. Ὡραῖοι στρατοὶ τοῦ Βαϊαζήτ, τοῦ Σουλεϊμὰν καὶ τοῦ Μωάμεθ, τίς ἄρα ἠδύνατο νὰ σᾶς ἴδῃ διὰ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρατεταγμένους εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δακοὺτ-πασᾶ! Ὁσάκις διηρχόμην ἐνώπιον τῆς θριαμβευτικῆς πύλης τῆς

Ἀδριανουπόλεως, οἱ ὡραῖοι ἐκεῖνοι στρατοὶ παρίσταντο εἰς τὴν φαντασίαν μου ὡς φαεινή τις ὀπτασία, καὶ ἔστεκα ὀλίγον διὰ νὰ παρατηρήσω τὴν πύλην, ὡς εἰ ἔμελλε νὰ προκύψῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ὁ ἐπὶ τῆς κατασκηνώσεως πρῶτος πασᾶς, ὁ κήρυξ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων.

Ὁ ἐπὶ τῆς κατασκηνώσεως πρῶτος πασᾶς προῆγε τῷ ὄντι πάντων, ἔχων δύο οὐρὰς ἵππων, σημεῖα τοῦ ἀξιώματός του. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἐφαίνετο μακρόθεν ζωηροτάτη τις λάμψις· ἦσαν ὀκτακισχίλια χάλκᾶ κοχλιάρια ἐμπηγμένα εἰς τὰ σαρίκια ὀκτακισχιλίων γενιτσάρων, ὧν ἐν μέσῳ ἐκυμαίνοντο τὰ πτερὰ τοῦ ἐρωδιοῦ, καὶ ἀπήστραπτον αἱ πανοπλίαι τῶν φαλαγγάρχων, ἀκολουθουμένων ὑπὸ στρατοῦ ὅλου ὁπλοφόρων καὶ ὀψοκόμων. Ὄπισθεν τῶν γενιτσάρων ἠκολούθει μικρὸς στρατὸς ἐθελοντῶν καὶ παίδων, μὲ στολὰς μεταξωτάς, μὲ θώρακας σιδηροῦς, μὲ ἀποστίλβοντα κράνη, ἀκολουθουμένων ὑπὸ μουσικῶν· ὄπισθεν τῶν παίδων ἤρχοντο οἱ πυροβολισταί, μὲ τὰ κανόνια συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα δι' ἁλύσεων σιδηρῶν· κατόπιν δ' ἄλλος μικρὸς στρατὸς ἀγάδων, παίδων, θαλαμηπόλων, στρατιωτῶν τιμαριωτῶν ἐπιβαινόντων ἵππους θωρακοφόρους καὶ θυσανοφόρους. Οὗτοι δὲ πάντες συναπετέλουν μόνον τὴν ἐμπροσθοφυλακήν. Ὑπεράνω δὲ τῶν συμπεπυκνωμένων τάξεων ἠνεμίζοντο σημαῖαι μυριόχρωοι, καὶ ἐκυμαίνοντο αἱ ἀλογουραί, καὶ συνεκρούοντο λόγχαι, σπάθαι, τόξα, φαρέτραι, τοξοβόλα, ὧν διὰ μέσου μόλις ἐφαίνοντο αἱ ἡλιοκαεῖς ὄψεις τῶν πολεμιστῶν τῆς Κρήτης καὶ Περσίας. Οἱ δὲ παράχορδοι ἦχοι τῶν τυμπάνων, τῶν αὐλῶν, τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν τουμπελεκίων, ἡ φωνὴ τῶν ψαλτῶν συνοδευομένη ὑπὸ τῆς τῶν γενιτσάρων, ἡ κλαγγὴ τῶν πανοπλιῶν, ὁ τριγμὸς τῶν ἁλύσεων, καὶ αἱ ἐπιφωνήσεις Ἀλλάχ, συνεχέοντο εἰς ὀρυμαγδὸν χαρμόσυνον καὶ φοβερόν, ὅστις ἀπὸ τοῦ πεδίου τοῦ Δαοὺδ πασᾶ ἐξετείνετο ἕως εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ Κερατίου κόλπου.

Ὦ ζωγράφοι καὶ ποιηταί, ὅσοι ἐμελετήσατε μετ' ἀγάπης τὸν ὡραῖον, πλὴν διὰ παντὸς ἐξαφανισθέντα ἀνατολικὸν κόσμον, βοηθήσατέ με νὰ παραστήσω ἀκήρατον τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς Σταμπούλ ἔξοδον τοῦ μυθώδους στρατοῦ Μωάμεθ τοῦ Γ'.

Ἡ προφυλακὴ ἐξῆλθεν ἤδη. Προβαίνει δὲ μία ἄλλη λάμψις. Εἶνε ὁ Σουλτάνος; Ὄχι, ἡ Θεότης ἀκόμη ἴσως δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ. Εἶνε ἡ συνοδία τοῦ εὐνοουμένου βεζίρη. Εἶνε τεσσαράκοντα ἀγάδες, ὅλοι μὲ σαμουρόγουναν, ἐπάνω εἰς τεσσαράκοντα ἵππους μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπτίλου καὶ ἀργυροχαλίνους, εἰς οὓς ἐπακολουθοῦσι πλῆθος παίδων καὶ ἱπποκόμων ἐν πομπῇ, ἀγόντων διὰ τῆς χειρὸς τεσσαράκοντα ἵππους χρυσοσάκτους, φέροντας θώρακας, ῥόπαλα καὶ σπάθας.

Καὶ ἄλλη συνοδία προκύπτει. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε οἱ γραμματεῖς τοῦ κράτους, οἱ ὑπουργοί, οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Σεραγίου, καὶ ὁ μέγας θησαυροφύλαξ, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ μουσικῶν, καὶ σμήνους ἐθελοντῶν, μὲ σκούφους πορφυροῦς καὶ πτεροστολίστους, ἐνδεδυμένοι μὲ γούνας, μὲ ταφετὰν ἐρυθρόν, μὲ δορὰς λεοπάρδου, καὶ μὲ καλπάκια οὐγγρικά, ὡπλισμένοι μὲ μακρὰς λόγχας μεταξοσκεπεῖς καὶ ἀνθοστεφεῖς.

Ἄλλο κῦμα ἵππων ἐξαρραπτόντων προκύπτει ἐκ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε ἡ συνοδία τοῦ μεγάλου βεζίρου. Προηγεῖται ςίφος τοξοβολητῶν ἐφίππων, προδρόμων, καὶ ἀγάδων ἀξίων ἀμοιβῆς παρὰ τοῦ μεγάλου Κυρίου, ἀκολούθως ἄλλοι τεσσαράκοντα ἀγάδες τοῦ μεγάλου βεζίρου ἐν μέσῳ δάσους χιλίων διακοσίων λογχῶν ἐξ ἰνδοκαλάμου, ἃς κρατοῦσι χίλιοι διακόσιοι παῖδες, καὶ ἄλλοι τεσσαράκοντα παῖδες τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐνδεδυμένοι χρυσομήλινα, καὶ ὡπλισμένοι μὲ τόξα καὶ φαρέτρας χρυσοκεντήτους, καθὼς καὶ ἄλλοι διακόσιοι νεανίσκοι, διῃρημένοι εἰς ἓξ λόχους ἓξ διαφόρων χρωμάτων, ὧν ἐν μέσῳ ἱππεύουσιν οἱ μεγιστᾶνες καὶ συγγενεῖς τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐπακολουθούμενοι ἀπὸ στίφη ἱπποκόμων, ὁπλοφόρων, ὑπαλλήλων, δούλων, παίδων, ἀγάδων χρυσοστολίστων καὶ σημαιοφόρων φερόντων μεταξωτὰς σημαίας· ἔσχατος δὲ πάντων ὁ Κεχαγιάμπεης, ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, περικυκλωμένος ἀπὸ δώδεκα τσαούσιδες, ἐκτελεστὰς τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἀκολουθουμένους ὑπὸ τῆς λοιπῆς συνοδίας τοῦ μεγάλου βεζίρη.

Ἄλλο πλῆθος προχέεται ἐκ τῶν τειχῶν. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε στίφη τσαούσιδων, προδρόμων καὶ ὑπαλλήλων λαμπροστολίστων, οἵτινες συναποτελοῦσι τὴν συνοδίαν τῶν νομοδιδασκάλων, τῶν μολλάδων καὶ μουδερρίδων, εἰς οὓς ἐπακολουθεῖ ὁ ἀρχικυνηγός, ὁ ἐπὶ τῆς θήρας τῶν ἱεράκων, τῶν γυπῶν, τῶν ὀρνέων, τῶν ἰκτίνων, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἴλης ἱππέων φερόντων ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου τοὺς παρδαλιδεῖς τοὺς ἠσκημένους εἰς τὴν θήραν, καὶ σμήνους ἱερακαρίων, θωρακοφόρων, τεταρτιαστῶν, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἀγρίας γαλᾶς, τὰς σημαίας τῶν σαλπιστῶν καὶ τὰς στολὰς τῶν ἐπισάκτων καὶ διαλίθων σκύλλων.

Ἄλλο πλῆθος προκύπτει. Οἱ θεαταὶ ῥίπτονται πρηνεῖς κατὰ γῆς: εἶνε ὁ Σουλτάνος! Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Δὲν εἶνε ἡ κεφαλὴ ἀλλ' ἡ καρδία τοῦ στρατοῦ· τὸ ζώπυρον τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἱερᾶς ὀργῆς, ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης, τὸ θριαμβικὸν ἅρμα τῶν μουσουλμάνων, οὗτινος πέριξ θὰ ὑψωθῶσι σωροὶ πτωμάτων, καὶ θὰ ῥεύσωσι χείμαῤῥοι αἵματος, ἡ πρασίνη σημαία τοῦ Προφήτου, τὸ ἔμβλημα τῶν ἐμβλημάτων, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ τζαμίου τοῦ σουλτὰν Ἀχμὲδ, κυματίζουσα ἐν μέσῳ στίφους ἀγρίου δερβίσιδων κεκαλυμμένων μὲ δορὰς ἄρκτων καὶ λεόντων, καὶ περιστεφομένη ὑπὸ σείχιδων ἱεροκηρύκων μὲ ὄψιν ἐμπνευσμένην, καὶ φερόντων μανδύας ἐκ τριχῶν καμήλου· μεταξὺ δύο τάξεων ἐμίριδων, ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ, φερόντων σαρίκια πράσινα, πάντων ὁμοῦ συνανακραζόντων καὶ συναποτελούντων ἀλαλαγμὸν ἀπειλητικὸν καὶ ἀπαίσιον, ἀνάκραμα ζητωκραυγῶν, μυκηθμῶν, εὐχῶν, ᾀσμάτων.

Ἄλλο κῦμα ἀνθρώπων καὶ ἵππων ἐξέρχεται. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε λεγεὼν ὅλη τσαούσιδων, οἵτινες κραδαίνουσι τὰ ἐπάργυρα ῥόπαλά των διὰ νὰ κάμωσι τόπον εἰς τὸν δικαστὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ εἰς τὸν μέγαν δικαστὴν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ὧν τὰ ὑπερμεγέθη σαρίκια ἀναπυργοῦνται ὑπεράνω τοῦ πλήθους· εἶνε ὁ εὐνοούμενος βεζίρης, καὶ ὁ καϊμακάμης τοῦ βεζίρη, φέροντες σαρίκια κατηστερισμένα μὲ ἄργυρον καὶ μὲ παρυφὰς χρυσᾶς· εἶνε ὅλοι οἱ βεζίριδες τοῦ διβανίου, ὧν ἔμπροσθεν κυμαίνονται αἱ ἀλογουραί, βαμμέναι μὲ κνᾶν, καὶ κρεμάμεναι ἀπὸ τῆς ἄκρας λογχῶν ἐρυθρῶν καὶ γαλαζίων· καὶ ἐπὶ τέλους οἱ δικασταὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ συνοδία ἀτελεύτητος δούλων φερόντων δορὰς παρδάλεων καὶ ὡπλισμένων μὲ ῥόπαλα φέροντα σιδηρᾶς αἰχμάς, παίδων, ὁπλοφόρων καὶ ὀψοφόρων.

Ἄλλο κρᾶμα χρωμάτων καὶ λάμψεως ἀναγγέλλει ἄλλην συνοδίαν: τέλος πάντων εἶνε ὁ Σουλτάνος! Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε ὁ μέγας βεζίρης, φέρων καφτάνιον πορφυροῦν μὲ σαμουρόγουναν, ἐφ' ἵππου κεκαλυμμένου ἀπὸ χρυσὸν καὶ χάλυβα, ἀκολουθούμενος ὑπὸ σμήνους δούλων, φερόντων στολὰς ἐκ μεταξοπτίλου ἐρυθροῦ, καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ πλῆθος ἀνωτέρων λειτουργῶν τοῦ κράτους, ἀξιωματικῶν καὶ στρατηγῶν, ὧν μεταξὺ διακρίνεται ὁ κατάλευκος μουφτῆς, ὡς κύκνος ἐν τῷ μέσῳ κοπαδίου ταώνων· ὄπισθεν δ' αὐτῶν μεταξὺ δύο τάξεων λογχοφόρων μὲ στιχάρια ἐπίχρυσα, καὶ μεταξὺ δύο τάξεων τοξοτῶν φερόντων λόφους πτερωτοὺς, ὧν προέχει ἡμισέληνος, οἱ μεγαλοπρεπεῖς ἱπποκόμοι τοῦ σεραγίου, σύροντες διὰ τῆς χειρὸς πλῆθος ἵππων ἀραβικῶν, τουρκομανικῶν, περσικῶν καὶ καραμανικῶν, μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπτίλου, χρυσοχαλίνων, καὶ μὲ ἀναβολεῖς δαμασκηνωτοὺς, φορτωμένων μὲ θώρακας καὶ ὅπλα ἀπαστράπτοντα ἐκ τῶν λυχνιτῶν καὶ σμαράγδων· ἐπὶ τέλους δύο κάμηλοι ἱεραί, ὧν ἡ μὲν φέρει τὸ Κοράνιον, ἡ δὲ ἱερόν τι λείψανον τοῦ Κααμπᾶ.

Παρελθούσης τῆς συνοδίας τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐκρηγνύεται μουσικὴ θορυβώδης σαλπίγγων καὶ τυμπάνων, οἱ θεαταὶ φεύγουν, τὸ κανόνιον βροντᾷ, στρατὸς ὅλος προδρόμων ἐκχέεται ἐκτὸς τοῦ τείχους κραδαίνοντες γυμνὰς τὰς σπάθας, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ πυκνοῦ δάσους λογχῶν, θυσάνων, πτερωτῶν λοφιῶν καὶ ξιφῶν, καὶ διὰ μέσου λάμψεως ἐκθαμβωτικῆς χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν περικεφαλαιῶν, καὶ ὑπὸ νέφος σημαιῶν ὁλοσηρικῶν, ἰδοὺ ὁ σουλτάνος τῶν σουλτάνων, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων, ὁ διανέμων στέμματα εἰς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ κόσμου, ἡ ἐπὶ γῆς σκιὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὑπέρτατος κυρίαρχος τῆς ἄσπρης καὶ μαύρης Θαλάσσης, τῆς Ῥούμελης καὶ Ἀνατολῆς, τῆς ἐπαρχίας τοῦ Σουλκὰδρ, τοῦ Διαρμπεκὶρ, τοῦ Κουρδιστὰν, τοῦ Ἀδερμπιγκιὰν, τοῦ Ἀτζιὲμ, τῆς Συρίας, τοῦ Χαλεπίου, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Μέκκας, τῆς Μεδινᾶς, τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Ἀραβίας καὶ Ὑεμένης, καὶ ὅλων τῶν ἐπιλοίπων ἐπαρχιῶν, ὅσας κατέκτησαν οἱ ἔνδοξοι προκάτοχοι καὶ σεβαστοὶ πρόγονοί του, ἢ καθυπετάχθησαν εἰς τὴν Αὐτοῦ ἔνδοξον Μεγαλειότητα διὰ τοῦ φλογώδους καὶ θριαμβευτικοῦ της ξίφους. Ἡ ἐπίσημος καὶ φοβερὰ συνοδία διέρχεται βραδέως, ἀφίνουσα ἐκ διαλειμμάτων ἀνοικτὴν μικρὰν ὀπήν· καὶ τότε διαβλέπονται αἱ τοεῖς μαργαριτόδετοι πτεροῦται λοφιαὶ τοῦ σαρικίου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὠχρὸν καὶ σοβαρὸν πρόσωπόν του, καὶ τὸ στῆθός του τὸ ἀπαστράπτον ἐκ τῶν ἀδαμάντων· ἀλλ' ὁ κύκλος κλείεται πάλιν, ἡ ἔφιππος συνοδία ἀπομακρύνεται, τὰ ἀπειλητικὰ ξίφη καταπίπτουσιν, οἱ κατεπτοημένοι θεαταὶ ἀνεγείρουσι τὸ μέτωπον, ἡ ὀπτασία ἠφανίσθη.

Ὄπισθεν τῆς αὐτοκρατορικῆς συνοδίας ἐπακολουθοῦσι πλῆθος αὐλικῶν ἀξιωματικῶν, ὧν ὁ μὲν φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ἐδώλιον τοῦ Σουλτάνου, ὁ δὲ τὸ ξίφος, ὁ ἄλλος τὸ σαρίκιον, ἄλλος τὸν μανδύαν, ὁ πέμπτος τὴν ἀργυρᾶν καφεδόχην, ὁ ἕκτος τὴν χρυσῆν· διέρχονται ἄλλαι τάξεις παίδων· διέρχεται ἡ σημαία τῶν λευκῶν εὐνούχων, διαβαίνουσι τριακόσιοι θαλαμηπόλοι ἔφιπποι, φοροῦντες λευκὰ καφτάνια· διαβαίνουσιν αἱ ἑκατὸν ἄμαξαι τοῦ χαρεμίου μὲ τροχοὺς ἐπαργύρους, συρόμεναι ἀπὸ βόας ἀνθοστεφεῖς, ἢ ἀπὸ ἵππους μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπτίλου, ὧν ἑκατέρωθεν παρελαύνουσι λεγεῶνες εὐνούχων μαύρων· διαβαίνουσι τάξεις ἡμιόνων, φερουσῶν τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς αὐλῆς, διαβαίνουσι χίλιαι κάμηλοι ὑδροφόροι, διαβαίνουσι χίλιαι δρομάδες τροφιμοφόροι· διαβαίνει στρατὸς ὅλος ὑπονομευτῶν, ὁπλοποιῶν, καὶ τεχνιτῶν τῆς Σταμπούλ, συνοδευόμενος ἀπὸ μίμους καὶ γελωτοποιούς· καὶ ἐπὶ τέλους διαβαίνει ὁ καθ' αὐτὸ στρατὸς τῶν πολεμιστῶν, οἱ ὀρτάδες τῶν γενιτσάρων, οἱ κίτρινοι σελιχτάριδες, οἱ πορφυροῖ ἀζάπιδες, οἱ σπαγίδες μὲ τὰ ἐρυθρὰ ἐμβλήματα, οἱ ξένοι ἱππεῖς μὲ τὰς λευκὰς σημαίας, τὰ κανόνια, ἅτινα ἐξερεύγονται μύδρους μαρμάρων καὶ μολύβδου, αἱ τιμαριωτικαὶ ἐθνοφρουραὶ τῶν τριῶν ἠπείρων, οἱ ἄγριοι ἐθελονταὶ τῶν ἐσχάτων ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας· νέφη σημαιῶν, δάση λοφιῶν καὶ θυσάνων, χείμαῤῥοι σαρικίων, ὄγκοι σιδήρου, οἵτινες ὑπάγουν νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Εὐρώπης ὡς κατάρα Θεοῦ, ἀφίνοντες ὄπισθεν αὐτῶν ἔρη-

μον, κατεσπαρμένην μ' ἐρείπια καπνίζοντα καὶ μὲ πυραμίδας ἐκ κρανίων.

***

Ἂν καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας φαίνεται πολὺ φιλεργὸς, πράγματι ὅμως εἶνε ἴσως ἡ ὀκνηροτέρα πόλις τῆς Εὐρώπης. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ καὶ οἱ φράγκοι καὶ οἱ τοῦρκοι δύνανται νὰ διαμφισβητήσωσι τὰ πρωτεῖα. Ὅλοι σηκώνονται ὅσον τὸ δυνατὸν ἀργότερα. Καὶ τὸ θέρος ἀκόμη, τὴν ὥραν δηλ. τοῦ ἔτους, καθ' ἣν αἱ ἡμέτεραι πόλεις εὑρίσκονται εἰς κίνησιν ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου, ἡ Κωνσταντινούπολις κοιμᾶται ἀκόμη. Πρὶν ἀναβῇ πολὺ ὑψηλὰ ὁ ἥλιος, εἶνε ἀδύνατον νὰ εὕρῃ τις ἐν καφενεῖον, διὰ νὰ πίῃ ἕνα κυαθίσκον καφέ. Ξενοδοχεῖα, ἐργοστάσια, ἀγοραὶ, τραπέζαι, τὰ πάντα ῥέγχουσιν εὐφροσύνως, οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ μετακινηθῇ τις οὐδὲ μὲ τὸ κανόνιον. Πρόσθες εἰς ταῦτα καὶ τὰς ἑορτάς· τὴν παρασκευὴν τῶν τούρκων, τὸ σάββατον τῶν ἑβραίων, τὴν κυριακὴν τῶν χριστιανῶν, τοὺς ἀναριθμήτους ἁγίους τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀρμενικῶν καλενδαρίων, αἱ ὁποῖαι ἑορτάζονται μετὰ μεγίστης ἀκριβείας, ἑορτάς, αἵτινες, εἰ καὶ μερικαὶ, ἐπιβάλλουσιν ὅμως ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀργίαν καὶ εἰς μέγα μέρος τῶν ἀλλοδόξων κατοίκων, καὶ θὰ ἔχῃς ἰδέαν τινὰ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν εἶνε δυνατὸν νὰ κάμῃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν τῇ περιόδῳ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν. Ὑπάρχουσι γραφεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνοίγουν παρὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Καθ' ἑκάστην ὑπάρχει καὶ εἰς τῶν πέντε μεγάλων λαῶν, ὅστις περιφέρεται ἄεργος εἰς τοὺς δρόμους, μ' ἐνδυμασίαν ἑορτάσιμον, μὴ ἐπιζητῶν ἄλλο τι παρὰ πῶς νὰ σκοτώσῃ τὸν καιρόν. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ τοῦρκοι εἶνε ἀριστοτέχναι. Εἶνε ἱκανοὶ νὰ κάμουν νὰ διαρκέσῃ ἡμίσειαν ἡμέραν εἷς κυαθίσκος καφὲ, καὶ νὰ μείνωσιν ἀκίνητοι ὑπὸ τὴν κυπάρισσον ἑνὸς κοιμητηρίου πέντε ὥρας. Ἡ ἀργία των εἶνε ἀληθῶς ἡ ἀπόλυτος ἀργία, ἀδελφὴ τοῦ θανάτου, ὅπως ὁ ὕπνος, βαθεῖα ἀνάπαυσις ὅλων τῶν δυνάμεων, ἀναστολὴ ὅλων τῶν φροντίδων, τρόπος ὑπάρξεως ὅλως ἄγνωστος εἰς ὅλους τοὺς εὐρωπαίους. Οὐ μόνον δὲ δὲν κάμνουν τοὐλάχιστον περίπατον, ἀλλ' οὐδὲ θέλουν νὰ τὸν ἠξεύρουν. Ἐν Σταμπούλ δὲν ὑπάρχουν περίπατοι ἐπίτηδες κατεσκευασμένοι, καὶ ἂν ὑπῆρχον δὲ, ὁ τοῦρκος δὲν θὰ ὑπήγαινεν εἰς αὐτοὺς, διότι τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς ὡρισμένον τι μέρος ἐπίτηδες διὰ νὰ κινηθῇ, τοῦτο φαίνεται εἰς αὐτὸν εἶδός τι ἐργασίας. Ὁ τοῦρκος εἰσέρχεται εἰς τὸ πρῶτον νεκροταφεῖον ὅπου τύχῃ, ἢ διέρχεται τὸν πρῶτον δρόμον εἰς τὸν ὁποῖον εὑρεθῇ, καὶ ὑπάγει ἀσκόπως καὶ ὅπου τὸν φέρουσιν οἱ πόδες του, ὅπου τὸν φέρουν οἱ ἐλιγμοὶ τῶν στενωπῶν, ὅπου τὸν συμπαρασύρῃ τὸ πλῆθος. Σπανίως ὑπάγει εἰς τόπον τινὰ, ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τόπον αὐτόν. Ὑπάρχουσιν ἐν Σταμπούλ τοῦρκοι, οἵτινες οὐδέποτε προεχώρησαν ἐπέκεινα τοῦ Κασὶμ-πασᾶ, μεγιστᾶνες μουσουλμάνοι, οἵτινες οὐδέποτε ἐξεκύτισαν ἐκτὸς τῶν Πριγκιποννήσων ὅπου ἔχουν ἕνα φίλον, ἢ ἐκτὸς τοῦ Βοσπόρου, ὅπου εὑρίσκεται ἡ ἔπαυλίς των. Δι' αὐτοὺς τὸ ἔπακρον τῆς εὐδαιμονίας συνίσταται εἰς τὴν ἀργίαν τῆς διανοίας καὶ τοῦ σώματος. Ὅθεν καὶ ἀρίνουν εἰς τοὺς χριστιανοὺς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ ἔργα, ἅτινα ἀπαιτοῦσι φροντίδας, τρεχάματα καὶ ταξείδια, καὶ περιορίζονται εἰς τὸ μικρὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ τις καὶ καθήμενος, καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον παρὰ μὲ τὸν νοῦν. Ἡ ἐργασία, ἥτις παρ' ἡμῖν δεσπόζει καὶ κανονίζει ὅλας τὰς ἐπιλοίπους ἀσχολίας τοῦ βίου, ἐκεῖ ὑποτάσσεται ὡς ἀσχολία δευτερεύουσα εἰς τὴν εὐμάρειαν καὶ εἰς ὅλας τὰς ἡδονάς. Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνάπαυσις εἶνε διακοπὴ τῆς ἐργασίας, παρ' αὐτοῖς ἡ ἐργασία εἶνε ἁπλῆ τις ἀναστολὴ τῆς ἀναπαύσεως. Πρῶτον εἶνε ἀνάγκη ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ νυστάξῃ τις, νὰ κοιμηθῇ, νὰ καπνίσῃ τόσας ὥρας, καὶ ἔπειτα εἰς ἀποσπάσματά τινα τοῦ χρόνου νὰ κάμῃ καὶ κάτι τι διὰ νὰ πορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ χρόνος διὰ τοὺς τούρκους ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν ἧς ἔχει παρ' ἡμῖν. Τὸ νόμισμα τῆς ἡμέρας, τοῦ μηνὸς, τοῦ ἔτους, δι' αὐτοὺς δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ ἑκατοστημόριον τῆς ἀξίας, ἣν ἔχει ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ ἐλάχιστος χρόνος, ὃν σὲ ζητεῖ ὁ ὑπάλληλος τουρκικοῦ ὑπουργείου διὰ νὰ σοὶ δώσῃ μίαν οἱανδήποτε ἀπάντησιν περὶ τῆς ἁπλουστέρας ὑποθέσεως, εἶνε ἓν ζεῦγος ἑβδομάδων. Ἡ εὐχαρίστησις νὰ περατώσῃ τις ἐργασίαν τινὰ, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὴν περατώσῃ, εἶνε πρᾶγμα ἀκατανόητον εἰς αὐτούς. Ἐκτὸς τῶν φορτωμένων ἀχθοφόρων, οὐδένα τοῦρκον ἀπασχολημένον εἶνε δυνατὸν ν' ἀπαντήσῃς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις νὰ ἐπισπεύδῃ τὸ βῆμα. Ὅλοι βαδίζουσι μὲ τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν, ὡς ἂν εἰ ἐκανόνιζον ὅλοι τὰ βήματά των πρὸς τὸν ἦχον τοῦ αὐτοῦ τυμπάνου. Δι' ἡμᾶς ὁ βίος εἶνε χείμαῤῥος κατακρημνιζόμενος, δι' αὐτοὺς εἶνε ὕδωρ λιμνάζον.

***

Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε τὴν ἡμέραν ἡ λαμπροτέρα καὶ τὴν νύκτα ἡ σκοτεινοτέρα πόλις τῆς Εὐρώπης. Ὀλίγοι φανοὶ, κατὰ μακρὰ διαστήματα τοποθετημένοι, διακόπτουσι μόλις τὸ σκότος εἰς τοὺς κυριωτέρους δρόμους, τὰ δ' ἐπίλοιπα μέρη φαίνονται σκοτεινὰ ὡς ἄντρα, οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ τις εἰς αὐτὰ ἄνευ φαναρίου. Διὰ τοῦτο, ἅμα ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς, ἡ πόλις ἐρημοῦται· οὐδὲ βλέπεις πλέον ἐν αὐτῇ εἰμὴ νυκτοφύλακας, στίφη σκύλλων, λαθραίας ἁμαρτωλὰς, καὶ συμμορίας τινὰς νεανίσκων, οἵτινες ξετρυπώνουν ἀπὸ ὑπόγειά τινα ζυθοπωλεῖα, καὶ φαναράκια μυστηριώδη, τὰ ὁποῖα φαίνονται καὶ χάνονται ἐκ διαλειμμάτων τῇδε κακεῖσε τῶν στενωπῶν καὶ τῶν νεκροταφείων, ὅπως τὰ φῶτα τὰ ὑπεράνω τῶν τελμάτων ἀτάκτως τῇδε κακεῖσε ἐπιπολάζοντα. Τὰ ἀπειράριθμα παραθύρια φωτιζόμενα, οἱ φανοὶ τῶν πλοίων, ἡ ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ ἀντανάκλασις τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, συναποτελοῦσι ὁρίζοντα τεσσάρων μιλίων πλήρη σημείων φωτεινῶν ὑποτρόμων καὶ σπινθηριζόντων, εἰς ὃν συγχέονται ὁ λιμὴν, ἡ πόλις καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τοιουτοτρόπως τὰ πάντα φαίνονται ὡς ἓν στερέωμα ἔναστρον. Ὅτε δὲ ὁ οὐρανὸς εἶνε νεφελώδης, καὶ ἐντὸς μικροῦ διαστήματος γαληνίου φέγγει ἡ σελήνη, ὑπεράνω τῆς Σταμπούλ ζοφερᾶς καὶ τῶν μελανῶν ὄγκων τῶν δασῶν καὶ τῶν κήπων, ἀναφαίνονται κατάλευκα τὰ αὐτοκρατορικὰ τζαμία, ὡς σειρά τις ὑπερμεγέθων τύμβων μαρμαρίνων, καὶ ἡ πόλις παριστᾷ εἰς τὴν φαντασίαν τὸ θέαμα νεκροπόλεως γιγάντων. Ἀλλ' ἀκόμη ὡραιοτέρα καὶ ἐπισημοτέρα παρίσταται τὰς ἀσελήνους νύκτας, ὅτε δὲν φαίνονται οὐδ' οἱ ἀστέρες, καὶ καθ' ἣν ὥραν τὰ φῶτα ὅλα εἶνε ἐσβεσμένα σχεδόν. Τότε δὲν βλέπεις πλέον παρ' ἕνα μαῦρον ὄγκον ἀπέραντον ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Σεραγίου μέχρι τοῦ προαστείου τοῦ Ἐγιοὺπ, ἀπέραντον κατατομὴν, ὅπου οἱ λόφοι παρίστανται ὡς ὄρη, καὶ αἱ ἐπιστέφουσαι αὐτοὺς ἀναρίθμητοι ἄκραι προσλαμβάνουσιν ὄψιν φαντασιώδη δασῶν, στρατῶν, ἐρειπίων, φρουρίων, βράχων, ἅτινα μεταφέρουσι τὴν διάνοιαν εἰς τὰς χώρας τῶν ὀνείρων. Τὰς σκοτεινὰς ἐκείνας νύκτας εἶνε ὡραῖον πρᾶγμα νὰ βλέπῃ τις τὴν Σταμπούλ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐξώστου, καὶ ν' ἀρίνηται εἰς τὴν ἰδίαν του φαντασίαν· νὰ ἐμβαθύνῃ διὰ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ζοφερὰν ἐκείνην μεγαλόπολιν, νὰ ἐκπωματίσῃ τὴν μυριάδα ἐκείνην τῶν χαρεμίων, ἅτινα φωτίζονται μὲ ἀμυδρότατον φῶς, νὰ ἴδῃ τὰς ὡραίας εὐνουμένας, αἵτινες ἀγάλλονται, τὰς ἐγκαταλελειμμένας, αἵτινες δακρύουσι, τοὺς εὐνούχους ἐν φρουαγμῷ κλίνοντας τὸ οὖς πρὸς τὰς θυρίδας· νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς νυκτερινοὺς ἐραστὰς διὰ τῶν λαβυρίνθων τῶν ἀνωμάλων στενωπῶν· νὰ διέλθῃ τὰς σιωπηλὰς στοὰς τῆς μεγάλης ἀγορᾶς, νὰ περιπατήσῃ εἰς τὰ ἔρημα νεκροταφεῖα, ν' ἀποπλανηθῇ ἐν μέσῳ τῶν ἀναριθμήτων κιόνων τῶν ὑπογείων δεξαμενῶν· νὰ φανταστῇ ὅτι ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ γιγαντιαίου τζαμίου τοῦ Σουλεϊμὰν, οὗτινος αἱ στοαὶ ν' ἀντηχήσωσιν ἐκ τῶν κραυγῶν τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου ἃς θὰ ἐκβάλῃ, ἀποσπῶν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἐπικαλούμενος τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔπειτα αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ν' ἀναφωνήσῃ :—Καλὲ, τί εἶνε αὐτά! Ἐγὼ εὑρίσκομαι ἐδῶ, εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ φίλου μου Σαντόρου, καὶ εἰς τὸ ἑστιατόριον κάτω μὲ περιμένει δεῖπνον συβαριτικὸν, καὶ οἱ ἐκλεκτότεροι καὶ ἐρασμιώτεροι συνδαιτυμόνες τοῦ Σταυροδρομίου!

***

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καλοῦ μου φίλου Σαντόρου συνηθροίζοντο καθ' ἑσπέραν πολλοὶ ἰταλοὶ, δικηγόροι, καλλιτέχναι, ἰατροὶ, ἔμποροι, μεθ' ὧν συνδιῆγον ὥρας προσφιλεστάτας. Ἡ συναναστροφὴ ἐκείνη ἦτο διδακτικωτάτη! Ἐὰν ὑπῆρχεν ἐκεῖ στενογράφος, ἑκάστην ἑσπέραν θὰ κατήρτιζεν ἐξ αὐτῆς βιβλίον τερπνότατον. Ὁ ἰατρὸς, ὅστις εἶχεν ἐπισκεφθῇ ἓν χαρέμιον, ὁ ζωγράφος, ὅστις διημέρευσεν ἐν Βοσπόρῳ διὰ νὰ κάμῃ τὴν προσωπογραφίαν ἑνὸς πασᾶ, ὁ δικηγόρος, ὅστις εἶχεν ὑπερασπισθῇ ὑπόθεσίν τινα ἐνώπιον δικαστηρίου, ὁ ἐκφορτωτὴς, ὅστις εἶχε συνάψῃ μικρόν τινα ἔρωτα διεθνῆ, διηγοῦντο τὰς τύχας των, καὶ ἑκάστη διήγησις ἦτο μικρὰ εἰκὼν χαριεστάτη ἀνατολικῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἤκουον ἀνὰ μίαν νέαν. Ἔρθανεν εἷς καὶ ἔλεγε :—Γνωρίζετε τί ἔτρεξε σήμερον τὸ πρωί; Ὁ σουλτάνος ἔῤῥιψεν ἐν καλαμάριον κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν.—Ἤρχετο ἄλλος:—Ἐμάθατε τὸ νέον; Ἡ κυβέρνησις ἀπὸ τριῶν μηνῶν ἐπλήρωσε τέλος πάντων τοὺς μισθοὺς τῶν ὑπαλλήλων, καὶ ὁ Γαλατᾶς ἐπλημμύρησεν ἀπὸ χαλκονομίσματα.—Ἤρχετο τρίτος, καὶ διηγεῖτο ὅτι εἷς τοῦρκος πρόεδρος δικαστηρίου ἐξωργισμένος διὰ τὰ ἄθλια ἐπιχειρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα κακός τις γάλλος δικηγόρος ὑπερησπίζετο ὑπόθεσιν χαμένην, ἔκαμεν εἰς αὐτὸν τὸ ἑξῆς φιλοφρόνημα ἐν πλήρει ἀκροατηρίῳ :—Καλέ μου δικηγόρε, εἶνε ἀνωφελὲς νὰ στενοχωρῆσαι τόσον διὰ νὰ παραστήσῃς ὡς καλὴν τὴν ὑπόθεσίν σου. Τὰ. . .—καὶ ἐπρόφερεν ὁλογράμματον τὴν λέξιν τοῦ Καμβρὸν —ὅπως καὶ ἂν τὰ γυρίσῃς καὶ ξαναγυρίσῃς, εἶνε πάντοτε . . .—καὶ ἐπρόφερε δευτέραν φορὰν αὐτὴν ἐκείνην τὴν λέξιν. Ἡ συνδιάλεξις φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐξετείνετο εἰς πεδίον γεωγραφικὸν, ὅλως νέον δι' ἐμέ. Ὅσος παρ' ἡμῖν γίνεται λόγος περὶ τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων τῶν Παρισίων, τῆς Βιέννης, τῆς Γενεύης, ἄλλο τόσος ἐγίνετο καὶ ἐκεῖ περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων τῆς Τιφλίδος, τῆς Τραπεζοῦντος, τῆς Τεχεράνης, τῆς Δαμασκοῦ, ὅπου ὁ μὲν εἶχε φίλον, ὁ δὲ ἐχρημάτισε, καὶ ὁ τρίτος ἤθελε νὰ ὑπάγῃ· συνησθανόμην ἐμαυτὸν ἐν τῷ κέντρῳ νέου κόσμου, καὶ περὶξ ἐμαυτοῦ διηνοίγοντο νέοι ὁρίζοντες. Ἐνίοτε δὲ ἐσυλλογιζόμην μετὰ θλίψεως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἔμελλον νὰ ἐπανεισέλθω εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῆς συνήθους μου ζωῆς. Πῶς θὰ δυνηθῶ νὰ συνηθίσω πάλιν μὲ τοὺς τετριμμένους ἐκείνους λόγους καὶ τὰ τετριμμένα περιστατικά; ἔλεγα κατ' ἐμαυτόν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο αἰσθάνονται καὶ ὅλοι οἱ εὐρωπαῖοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅστις ἐδοκίμασε τὴν ζωὴν ταύτην, νομίζει ὅτι πᾶσα ἄλλη θὰ εἶνε δι' αὐτὸν ἄχρους καὶ μονότονος. Ἡ ζωὴ ἐκεῖ εἶνε πλέον ἐλαφρὰ, πλέον εὔκολος, πλέον νεανικὴ παρὰ τὴν πᾶσης ἄλλης εὐρωπαϊκῆς πόλεως. Τὸ νὰ ζῇ τις οἷον κατεσκηνωμένος εἰς ξένον τόπον, ἐν μέσῳ συμβαμάτων ἀλληλοδιαδόχων, παραδόξων δὲ καὶ ἀπροόπτων, ἐμποιεῖ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ψυχὴν αἴσθημά τι ἀσταθείας καὶ οὐδαμινότητος

τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου, ὅπερ πάρα πολὺ ὁμοιάζει μὲ τὴν περὶ τοῦ πεπρωμένου πίστιν τῶν μουσουλμάνων, καὶ μὲ τὴν γαλήνιον ἀφροντισίαν τῶν τυχοδιωκτῶν. Τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅστις ζῇ, καθὰ λέγει τις ποιητής, ἐν στενοτάτῃ οἰκειότητι μὲ τὸν θάνατον, θεωρῶν τὸν βίον ὡς ὁδοιπορίαν, καθ' ἣν οὔτε καιρὸς μένει οὔτε ὠφελεῖ νὰ σχεδιάσῃ τις πράγματα μεγάλα, ἅτινα δὲν κατορθοῦνται εἰμὴ διὰ μακρῶν κόπων, προσκολλᾶται κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὸν εὐρωπαῖον, καὶ μεταπείθει αὐτὸν νὰ ζῇ πρὸς ὥραν, χωρὶς νὰ μεριμνᾷ πάρα πολὺ περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ παριστῶν ὡς πρὸς αὐτόν, καθ' ὅσον τῷ εἶνε δυνατόν, τὸ ἥσυχον καὶ ἁπλοῦν πρόσωπον τοῦ θεατοῦ. Ἀναστρεφόμενός τις πρὸς λαοὺς οὕτω διαφόρους, καὶ ὀφείλων νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ὁμιλῇ ὀλίγον ὅπως ὅλοι, προσκτᾶται ἐλαφρότητά τινα πνεύματος, μεθ' ἧς παρέρχεται ἀμερίμνως πολλὰ αἰσθήματα καὶ πολλὰς ἰδέας, πρὸς ἃ ἡμεῖς οἶκοι θὰ ἠθέλομεν νὰ συμμορφώσωμεν ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς συμμορφώσεως ταύτης ἢ μὴ παθαινόμεθα μεγάλως. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ παρουσία τοῦ μουσουλμανικοῦ λαοῦ, θέμα ἀδιάλειπτον περιεργίας καὶ παρατηρήσεως, εἶνε θέαμα καθηκεριόν, φαιδρῦνον τὴν διάνοιαν καὶ ἀποτρέπον αὐτὴν ἀπὸ πολλῶν ἰδεῶν καὶ ἀπὸ πολλῶν φροντίδων. Συντελεῖ δὲ εἰς τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ πόλις, πολὺ πλειότερον ὅσον ἤθελεν εἶνε τοῦτο δυνατὸν εἰς τὰς ἡμετέρας πόλεις, καθ' ἃς τὸ βλέμμα καὶ ἡ διάνοια εἶνε διαρκῶς σχεδὸν περιωρισμένη ἐντὸς μιᾶς ὁδοῦ ἢ ἐντὸς ἑνὸς στενοῦ περιβόλου, ἐν ᾧ ἐκεῖ, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ διάνοια εὑρίσκουσιν ὑπεκφυγὴν, δι' ἧς ἐκσφενδονῶνται εἰς ἀποστάσεις μακρὰς καὶ χαριέσσας. Ὑπάρχει τέλος ἐκεῖ ἀπόλυτος ἐλευθερία βίου, ὡς ἐκ τῆς μεγίστης διαφορᾶς τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων: ἐκεῖ δύναται νὰ πράξῃ τις τὰ πάντα, καὶ οὐδεὶς διὰ τοῦτο ἐκπλήττεται· μόλις δὲ διαδοθεῖσα καὶ λησμονεῖται καὶ ἡ περὶ τοῦ παραδοξοτάτου πράγματος εἴδησις ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκείνῃ ἠθικῇ ἀναρχίᾳ· οἱ δ' εὐρωπαῖοι διάγουσιν ἐκεῖ ὡς ἐν συνδέσμῳ δημοκρατιῶν, ἀπολαύοντες ἐλευθερίας, ἧς θ' ἁπήλαυε πᾶς τις ἐν οἱᾳδήποτε εὐρωπαϊκῇ πόλει κατὰ τὰς ὥρας μεγίστης τινὸς ἀνατροπῆς. Ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ἀτελεύτητος, οὕτως εἰπεῖν, νυκτερινὸς χορὸς, διηνεκὴς καθαρὰ δευτέρα. Διὰ τοῦτο δὲ μᾶλλον παρὰ διὰ τὰς καλλονάς της ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε πόλις ἣν δὲν δύναται νὰ κατοικήσῃ τις ἐπί τινα χρόνον, χωρὶς νὰ τὴν ἐνθυμῆται κατόπιν μετά τινος αἰσθήματος σχεδὸν νοσταλγίας· διὰ τοῦτο καὶ οἱ εὐρωπαῖοι τὴν ἀγαπῶσι διαπύρως καὶ ῥίπτουσιν ἐκεῖ ῥίζας βαθείας· δίκαιον δ' εἶνε ὡς πρὸς τοῦτο νὰ τὴν ὀνομάσῃ τις, ὅπως καὶ οἱ τοῦρκοι ποιηταί, «τὴν μάγισσαν μυρίων ἐραστῶν», ἢ νὰ εἴπῃ τὸ παροιμιῶδές των λόγιον, ὅτι ὅστις πίῃ ἅπαξ ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ Τοπχανὲ—, δὲν ἔχει πλέον θεραπείαν,—θὰ μείνῃ διὰ βίου ἐρωτευμένος.

*
* *

Ἡ ἰταλικὴ ἀποικία εἶνε μία τῶν πολυαριθμοτέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ὄχι καὶ τῶν ὀλιγωτέρων. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ὀλίγοι πλούσιοι, πολλοὶ ἄθλιοι, ἰδίως ἐργάται ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, μὴ εὑρίσκοντες ἐργασίαν, εἶνε δ' ἡ ἀθλιώτερον πάσης ἄλλης ἀντιπροσωπευομένη διὰ τοῦ περιοδικοῦ τύπου, ἐὰν καὶ ὅλως ἀντιπροσωπεύεται, διότι αἱ ἐφημερίδες της δὲν κάμνουν ἄλλο παρὰ νὰ γεννῶνται καὶ ν' ἀποθνήσκουν. Ὅτε ἤμην ἐκεῖ ἀνεμένετο ἡ ἔκδοσις τοῦ *Ἀνατολίτου*, καὶ ἐξεδόθη τῷ ὄντι εἷς ἀριθμὸς ὡς δοκίμιον, ὅστις ἀνήγγελλε τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς τίτλους καὶ τὰς εἰδικὰς ἀρετὰς τοῦ διευθυντοῦ: ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ὅλας, χωρὶς νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν μετριοφροσύνην. Πρέπει νὰ διέλθῃ τις τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς εἰς τὸν δρόμον τοῦ Σταυροδρομίου, ὅτε αἱ ἰταλικαὶ οἰκογένειαι ὑπάγουν εἰς τὴν λειτουργίαν. Ἐκεῖ ἀκούει τις ὅλας τὰς διαλέκτους τῆς Ἰταλίας. Τὸ ἄκουσμα τοῦτο μ' ηὔφραινεν, ἀλλ' ὄχι πάντοτε. Ἐνίοτε ἠσθανόμην οἶκτον βλέπων τοὺς ἀπάτριδας τούτους ὁμοεθνεῖς μου, ὧν πολλοὶ θὰ ἐξεσφενδονήθησαν ἐκεῖ τίς οἶδεν ὑπὸ ποίων παραδόξων ἢ ὀδυνηρῶν συμβαμάτων· βλέπων τοὺς γέροντας ἐκείνους, οἵτινες δὲν θὰ ἐπανέβλεπον πλέον τὴν Ἰταλίαν, τὰ παιδία ἐκεῖνα, ἐν οἷς τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν θὰ διήγειρεν εἰμὴ εἰκόνα συγκεχυμένην τόπου προσφιλοῦς καὶ μακρυνοῦ· τὰς νεάνιδας ἐκείνας, ὧν πολλαὶ ἔμελλον νὰ νυμφευθῶσιν ἀλλοεθνεῖς, καὶ νὰ καταρτίσωσιν οἰκογενείας, ἐν αἷς δὲν θ' ἀπέμενεν ἄλλο τι ἰταλικὸν παρὰ τὸ ὄνομα καὶ αἱ ἀναμνήσεις τῆς μητρός. Ἔβλεπα ὡραίας Γενουαίας, αἵτινες ἐνόμιζες, ὅτι μόλις πρὸ ὀλίγου κατέβησαν ἀπὸ τοὺς κήπους τῆς Ἀκρασόλας, ὡραῖα προσωπάρια νεαροπολιτικά, μικρὰς ἰδιοτρόπους κεφαλάς, τὰς ὁποίας ἐνόμιζα ὅτι ἀπήντησα ἑκατοντάκις ὑπὸ τὰ πρόστοα τοῦ Πάδου ἢ ὑπὸ τὴν Στοὰν τῶν Μεδιολάνων. Ἤθελα νὰ τὰς δέσω ὅλας ἀνὰ δύο μὲ μικρὰν ῥοδόχρουν ταινίαν, νὰ τὰς ἐπιβιβάσω εἰς πλοῖον, καὶ νὰ τὰς ἐπαναφέρω εἰς Ἰταλίαν, διαπλέων δεκαπέντε κόμβους τὴν ὥραν. Περιεργίας χάριν θὰ μετέφερα εἰς Ἰταλίαν καὶ ἓν δοκίμιον τῆς ἰταλικῆς γλώσσης τῆς καθομιλουμένης ἐν Σταυροδρομίῳ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς ἰταλικῆς ἀποικίας, καὶ ἰδίως τῶν τῆς τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς. Ἐὰν τὴν ἤκουεν ἀκαδημαϊκός τις τῆς Κρούσκας θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τεταρταίου πυρετοῦ καὶ θὰ ἔπιπτε κλινήρης. Ἡ γλῶσσα, ἥτις θὰ ἐσχηματίζετο, ἐὰν ἀνεμίγνυε τὸ ἴδιον ἰδίωμα εἷς θυρωρὸς πεδεμόντιος, εἷς ἀμαξηλάτης λομβάρδος καὶ εἷς ἀχθοφόρος τῆς Ῥωμανίας, νομίζω ὅτι θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ραύλη τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, ἥτις λαλεῖται παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κερατίου κόλπου. Εἶνε ἰταλικὴ ἤδη νοθευμένη, ποικιλμένη μὲ ἄλλας τέσσαρας πέντε γλώσσας νοθευμένας καὶ αὐτάς. Τὸ δὲ περίεργον εἶνε, ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀπείρων βαρβαρισμῶν, ἀκούει τις παρ' ἐκείνων, οἵτινες ἔλαβόν τινα παίδευσιν, φράσεις ἐκλεκτὰς καὶ λέξεις ἐγκρίτους, ὡς τὰς «puote», τὰς «imperocchè», «a ogni piè sospinto», «havvi», «puossi»· ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἀνθολογίας, δι' ὧν προσπαθοῦσιν, ὁσάκις εὕρωσιν εὐκαιρίαν, οἱ ἀγαθοὶ ἡμῶν συμπατριῶται, νὰ διορθώσωσι τὴν γλῶσσάν των ἐπὶ τὸ τοσκανικώτερον, al toscano parlar celeste. Ἀλλὰ παραβαλλόμενοι πρὸς τοὺς ἄλλους, οὗτοι δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις, ὅπως ἔλεγεν ὁ Καισάριος, ῥητορικῆς φήμης. Ὑπάρχουσι πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκείνων, οἵτινες εἶνε ἀκαταλήπτοι πλέον. Ἡμέραν τινὰ ὑπήγαινα δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῦ μετά τινος νεανίσκου δεκαεξ ἕως δεκαεπτὰ ἐτῶν ἡλικίας, ὅστις ἦτο φίλος φίλου μου τινὸς, ἰθαγενὴς Σταυροδρομίτης. Καθ' ὁδὸν ἤρχισα νὰ συνδιαλέγωμαι μὲ αὐτόν· ἀλλὰ μοὶ ἐφάνη ὅτι δὲν ἤθελε νὰ ὁμιλῇ. Ἀπεκρίνετο ἡμιφώνως, μὲ μισόλογα, ταπεινῶν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐρυθριῶν· ἦτο φανερὸν ὅτι ἔπασχε. — Τί ἔχετε; —τὸν ἠρώτησα. — Ὅ,τι ἔχω, μοὶ ἀπεκρίθη στενάζων, εἶνε ὅτι ὁμιλῶ τόσον κακά! — Καὶ ἀληθῶς παραταθείσης τῆς συνδιαλέξεως ἀνεκάλυψα ὅτι ὡμίλει ἰταλικὰ παράδοξα, πλήρη λέξεων διεφθαρμένων καὶ ἀκαταλήπτων, ὅμοια πολὺ μὲ τὴν λεγομένην *φραγκικὴν* γλῶσσαν, ἥτις, καθὼς ἔλεγεν ἀστεῖός τις γάλλος, συνίσταται εἰς ἀριθμόν τινα λέξεων καὶ τύπων ἰταλικῶν, ἱσπανικῶν, γαλλικῶν καὶ ἑλληνικῶν, ἅτινα ἐκστομίζονται ἀλλεπαλλήλως καὶ ταχέως, μέχρις οὗ ἐπιτευχθῇ ἡ λέξις, ἥτις εἶνε καταληπτὴ εἰς τὸν ἀκούοντα. Ὁ κόπος ὅμως οὗτος σπανίως εἶνε ἀναγκαῖος εἰς τὸν Γαλατᾶν καὶ τὸ Σταυροδρόμιον, ὅπου ὀλίγα ἰταλικὰ ἐννοοῦν καὶ ὁμιλοῦν σχεδὸν ὅλοι, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦρκοι. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα αὕτη, ἐὰν πρέπει νὰ τὴν ὀνομάσῃ τις γλῶσσαν, ἀποκλειστικῶς ὁμιλεῖται μόνον, ἐὰν πρέπει νὰ εἴπωμεν ὁμιλεῖται. Ἐν τούτοις ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἡμέραν τινὰ εἰς καφενεῖόν τι τοῦ Γαλατᾶ πολυφοίτητον, εἶδα μίαν ἐφημερίδα, κατὰ τὸ ἥμισυ ἰταλικὴν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ γαλλικὴν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ τέλος, κάτωθεν τῶν χρηματιστικῶν εἰδήσεων, ἀνέγνωσα ὀκτὼ στιχάρια μελαγχολικά, ἐν οἷς ἐγίνετο λόγος περὶ ζεφύρου, περὶ ἀστέρων καὶ περὶ στεναγμῶν. Ὁ κακόμοιρος ὁ ποιητής! Μοὶ φαίνεται ὅτι τὸν βλέπω ὀλόκληρον θαμμένον ὑποκάτω ὄγκων ἐμπορευμάτων, καὶ ἐκπνέοντα διὰ τῶν στίχων τούτων τὴν τελευταίαν του πνοήν.

*
* *

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις ἔχει ὑγιερὸν τὸν στόμαχον, δύναταί τις νὰ περάσῃ τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ θέατρον, καὶ νὰ ἐκλέξῃ οἱονδήποτε θέλῃ ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀσήμων παντὸς εἴδους θεατριδίων, ὧν πολλὰ χρησιμεύουσιν ὡς κῆποι συγχρόνως καὶ ὡς ζυθοπωλεῖα, ἔν τισι δ' αὐτῶν εὑρίσκει τις πάντοτε τὴν ἰταλικὴν κωμῳδίαν, ἢ μᾶλλον μίαν κοπὴν ἠθοποιῶν ἰταλῶν, οἵτινες συχνάκις ἐμπνέουν εἰς τὸν θεατὴν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔβλεπε μεταβαλλομένην τὴν πλατεῖαν εἰς εὐρεῖαν ἀγορὰν σαπρῶν λεμονίων... Οἱ τοῦρκοι ὅμως φοιτῶσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ θέατρα, ὅπου γαλλίδες ψιμυθισμέναι, ξετραχηλισμέναι καὶ ξετσιπωμέναι ψάλλουσιν ἀσμάτια συνοδευόμενα ὑπ' ὀρχήστρας, ἥτις εἶνε διὰ τὸ κάτεργον. Τοιοῦτον θέατρον ἦτο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡ *Ἀλάμβρα*, κατὰ τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ Σταυροδρομίου, ὑπερμέγεθες μακρυνάριον, πολυάνθρωπον πάντοτε, καὶ κατακόκκινον ὅλον ἀπὸ τὰ φέσια, ἀπὸ τῆς σκηνῆς μέχρι τῆς θύρας. Τί πρᾶγμα ἦσαν τὰ ἀσμάτια ἐκεῖνα, καὶ μὲ ποῖον εἶδος κινημάτων ἐσοφίζοντο αἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖναι κυρίαι νὰ κάμνωσι καταληπτὴν εἰς τοὺς τούρκους τὴν ὑποκεκρυμμένην των ἔννοιαν, οὔτε νὰ φαντασθῇ οὔτε νὰ πιστεύσῃ τις εἶνε δυνατόν. Μόνον ὅστις παρευρέθη εἰς τὸ ἐν Μαδρίτῃ θέατρον los Capellanes δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἤκουσε καὶ εἶδε παρόμοια πράγματα. Δι' ἕκαστον τῶν θρασυτάτων χαριεντισμάτων, καὶ τῶν ἀναιδεστάτων κινημάτων, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ τουρκαλάδες, παρατεταγμένοι εἰς μακροτάτους στίχους, ἐξεῤῥηγνύοντο εἰς παχυλότατον γέλωτα· καὶ τότε, καταπίπτοντος ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ὑποκριτικοῦ προσωπείου τῆς συνήθους αὐτῶν ἀξιοπρεπείας, ἔβλεπέ τις ὅλον τὸ βάθος τῆς φύσεως καὶ τοῦ βίου των, οὗτινος βάσις εἶνε ὁ χυδαῖος διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ σαρκικὸς ὑλισμός. Καθ' ὁδὸν ὁ ἀνὴρ οὐδέποτε συνοδεύει γυναῖκα, σπανίως τὴν βλέπει, ἔτι σπανιώτερον ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς αὐτὴν, καὶ θεωρεῖ σχεδὸν ὡς προσβολὴν, ἐὰν τὸν ἐρωτήσῃς περὶ τῆς οἰκογενείας του· ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν φαινομένων, θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ὁ πλέον ἁγνὸς καὶ ὁ πλέον αὐστηρὸς ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἶνε κατ' ἐπιφάνειαν μόνον. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τοῦρκος, ὅστις ἐρυθριᾷ μέχρι τῶν ὠτίων, ἐὰν τὸν ἐρωτήσῃς πῶς ἔχει ἡ σύζυγός του, στέλλει τὰ τέκνα του, ἀῤῥενά τε καὶ θήλεα, ν' ἀκούσωσι τὰ ἐπονείδιστα αἴσχη τοῦ *Καραγκιόζ*, ἅτινα διαφθείρουσι τὴν φαντασίαν, πρὶν ἀκόμη ἐξυπνήσωσιν αἱ αἰσθήσεις των· ὁ ἴδιος δὲ λησμονεῖ τὰς ἡδονὰς τοῦ χαρεμίου, χάριν τῶν ἀνοσίων ἀπολαύσεων, ὧν τὸ πρῶτον περίφημον παράδειγμα ἔδωκε Βαγιαζὴτ ὁ Κεραυνὸς, καὶ πιθανῶς ὄχι τὸ τελευταῖον Μαχμοὺδ ὁ μεταρρυθμιστής. Καὶ ἂν ἔλειπαν δὲ ὅλα τὰ ἄλλα, ὡς δεῖγμα συγχρόνως καὶ ὡς εἰκὼν τῆς βαθυτάτης διαφθορᾶς, ἥτις ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς μουσουλμανικῆς αὐστηρότητος, ἤρκει καὶ μόνος ὁ *Καραγκιόζ*. Εἶνε δὲ ὁ Καραγκιὸζ οὗτος σχημάτιον κακότεχνον παριστάνον γελοιογραφικῶς τὸν τοῦρκον τῆς μεσαίας τάξεως, εἶδός τι *Σινικῆς σκιᾶς*, ὅστις κινεῖ τοὺς βραχίονας, τὰ

σκέλη καὶ τὴν κεφαλὴν ὄπισθεν παραπετάσματος, καὶ εἶνε σχεδὸν πάντοτε ὁ πρωταγωνιστὴς μικρῶν τινων κωμῳδιῶν, παραδόξως γελωτοποιϊκῶν, ὧν τὸ θέμα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ῥᾳδιουργία τις ἐρωτική. Εἶνε ὁμοίωμα, ἀλλὰ παρεφθαρμένον τοῦ Πολλικινέλλα, εὐήθης, πανοῦργος, κυνικός, ἀσελγὴς ὡς Σάτυρος, αἰσχρολόγος ὡς πόρνη, προκαλῶν ὄχι τὸν γέλωτα, ἀλλὰ τοὺς ἐνθουσιώδεις ὠρυγμοὺς τοῦ ἀκροατηρίου του μὲ παντὸς εἴδους ὀξύμωρα, λογοπαίγνια καὶ κινήματα παράδοξα, παριστῶντα συνήθως ἢ ὑπαινιττόμενα μίαν αἰσχρότητα. Ποίου δέ τινος εἴδους εἶνε αἱ αἰσχρότητες αὗται, τὸ φαντάζεταί τις εὐκόλως, ὅταν μάθῃ, ὅτι ὁ Καραγκιόζης, ἐὰν κατὰ τὸ πνεῦμα ὁμοιάζει τὸν Πολλικινέλλαν, κατὰ τὸ σῶμα ὁμοιάζει τὸν Πρίαπον· τῆς δ' ὁμοιότητός του ταύτης ὁ Καραγκιόζης, πρὶν ἡ λογοκρισία περικόψῃ ὀλίγον τὴν ἀπεριόριστόν του ἐλευθερίαν, ἔδιδεν ἀδιαλείπτως δείγματα ὁρατὰ εἰς τὴν πλατεῖαν, καὶ συχνότατα ὅλη ἡ κωμῳδία περιεστρέφετο εἰς τὸ εὐγενέστατον τοῦτο θέμα.

***

Ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσω ὀλίγον τὴν τουρκικὴν μαγειρικήν, εἶπα καὶ μὲ ὡδήγησαν οἱ ἐν Σταυροδρομίῳ καλοί μου φίλοι εἰς μαγειρεῖον εἰδικόν, ὅπου εὑρίσκονται ὅλα τὰ ἀνατολικὰ φαγητά, ἀπὸ τῶν ἐκλεκτῶν λιχνευμάτων τοῦ Σεραγίου μέχρι τοῦ καμηλείου κρέατος, παρεσκευασμένου ἀραβιστί, καὶ τοῦ ἱππείου, ἠρτυμένου τουρκομανιστί. Ὁ φίλος Σαντόρος διέταξε λοιπὸν γεῦμα αὐστηρῶς τουρκικὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐγὼ δὲ παροτρύνων ἐμαυτὸν διὰ τοῦ παραδείγματος πολλῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, ἀποθανόντων χάριν τῆς ἐπιστήμης, ἔῤῥιψα μέσα μου ἀπὸ ὅλα ὀλίγον, χωρὶς νὰ ἐκβάλω ἄχναν. Παρετέθησαν δὲ πλειότερα τῶν εἴκοσι πινακίων. Οἱ τοῦρκοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοί, ὁμοιάζουν ὀλίγον ὡς πρὸς τοῦτο τὰ παιδία· ἀντὶ νὰ φάγουν ὀλίγα τινὰ καὶ νὰ χορτάσουν, προτιμοῦν νὰ τσιμποῦν ὀλίγον τι καὶ ἀπὸ πολλά. Ποιμένες ἕως προχθὲς, ἀφ' οὗ ἔγειναν πολῖται, φαίνεται ὅτι περιφρονοῦσι τὴν ἁπλότητα τῆς τραπέζης ὡς πενιχρόν τι καὶ εὐτελές. Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω ὅλα τὰ πινάκια, ὅσα παρετέθησαν, ἀφ' οὗ τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν δὲν σώζω παρ' ἀόριστόν τινα ἀπαισίαν ἀνάμνησιν. Ἐνθυμοῦμαι τὸ *κεμπάμπ*, συγκείμενον ἐκ μικροτάτων τεμαχίων προβατείου κρέατος ἑψημένων εἰς τὸ πῦρ, ἡδυσμένων μὲ πολὺ πέπερι καὶ καρυόφυλλον, καὶ ἐπιτεθειμένων ἐπάνω εἰς δύο πίττας μαλακὰς καὶ παχείας· ἔδεσμα ἁρμοδιώτατον διὰ τὰ ἐλαφρὰ πλημμελήματα. Ἀναμιμνήσκομαι ἀκόμη ἐνίοτε τὴν γεῦσιν τοῦ *πιλαφιοῦ*, παρεσκευασμένου ἐξ ὀρυζίου καὶ προβείου κρέατος, ὅπερ εἶνε ὁ *οὔ οὐκ ἄνευ ὄρος* ὅλων τῶν γευμάτων, καὶ οὕτως εἰπεῖν τὸ ἱερὸν ἔδεσμα τῶν τούρκων, ὅπως τὰ μακκαρόνιαδιὰ τοὺς νεαπολίτας, τὸ *κουσκουσοῦ* διὰ τοὺς ἄραβας καὶ τὸ puchero διὰ τοὺς ἱσπανούς. Ἐνθυμοῦμαι, καὶ εἶνε τὸ μόνον πρᾶγμα, ὅπερ ἐνθυμοῦμαι μετὰ πόθου, τὸ *Κούσι-ἀμπ*, τὸ ὁποῖον πίνει τις μὲ τὸ κοχλιάριον εἰς τὸ τέλος τῆς τραπέζης, παρεσκευασμένον ἀπὸ σταρίδας, ἀπὸ μῆλα, δαμάσκηνα, καὶ ἄλλα ὀπωρικά, νερόβραστα καὶ ἀναμεμιγμένα μὲ πολὺ σάκχαρι, ἡδυσμένα δὲ μὲ ἔλαιον μόσχου, καὶ μὲ ῥοδόσταγμα καὶ κεδρόσταγμα. Παρετέθησαν ἀκολούθως καὶ πολλὰ ἄλλα πινακίδια ἀρνείου καὶ προβείου κρέατος, κατακερματισμένου καὶ βρασμένου τόσον, ὥστε δὲν εἶχε καμμίαν οὐσίαν πλέον· ὀψάρια πλέοντα ἐντὸς τοῦ ἐλαίου, σφαιρίδια ἐξ ὀρυζίου τυλιγμένα εἰς κλιματόφυλλα, γλυκοκολόκυνθα, σαλατικὰ ζυμωμένα, ζαχαρόβραστα καὶ ζαχαρόπηκτα ὀπωρικά, ἐμβάμματα ἐκ παντοειδῶν ἀρωματικῶν χόρτων, καὶ τοιούτων, ὥστε νὰ ὁρισθῇ ἀνὰ ἓν ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τέλος παντὸς ἄρθρου τοῦ ποινικοῦ κώδικος διὰ τοὺς ἐξ ὑποτροπῆς ἐγκληματίας. Ἐπὶ τέλους ἓν μέγα πινάκιον γλυκυσμάτων, ἀριστούργημα ἄραβος τινὸς ζαχαροπλάστου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε μικρὸν ἀτμόπλοιον, εἷς λεοντιδεὺς χιμαιρικὸς, καὶ καλύβη μικρὰ ζαχαρίνη μὲ καγκελωτὰ παραθυρίδια. Ἐν μιᾷ λέξει ἐνόμισα ὅτι ἐκένωσα εἰς τὸ σῶμά μου ὁλόκληρον φορητὸν φαρμακεῖον, καὶ ὅτι εἶδα ἓν ἐξ ἐκείνων τῶν γευματιδίων, τὰ ὁποῖα παρασκευάζουσι παιδιᾶς χάριν τὰ παιδάρια, καλύπτοντα μίαν τράπεζαν μὲ πινακίδια πλήρη πλινθίων τριμμένων, χόρτων κατακομμένων καὶ ὀπωρικῶν, ἅτινα μακρόθεν φαίνονται πολὺ ὡραῖα. Ὅλα ταῦτα τὰ πινάκια παρατίθενται λίαν ταχέως ἀνὰ τέσσαρα καὶ πέντε διὰ μιᾶς, καὶ οἱ τοῦρκοι ἁλιεύουσιν ἐξ αὐτῶν μὲ τὰ δάκτυλα, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι ἐν χρήσει παρὰ τὸ κοχλιάριον καὶ τὸ μαχαίριον· δι' ὅλους δὲ χρησιμεύει ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ὑπηρέτης χύνει ἀδιακόπως νέον ὕδωρ. Ἀπαραλλάκτως ὅμως δὲν ἔκαμναν καὶ οἱ πλησίον ἡμῶν γευματίζοντες τοῦρκοι ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐκείνῳ. Οἱ τοῦρκοι οὗτοι εἶχαν ἔρωτα πρὸς τὰς ἰδίας αὐτῶν εὐμαρείας τοσοῦτον, ὥστε εἶχαν τοποθετημένα τὰ παπούτσιά των ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἔτρωγον. Ἕκαστος εἶχε τὸ πινάκιόν του, μετεχειρίζοντο ἀξιόλογα τὸ περόνιον, καὶ ἔπινον οἶνον ἀρθονώτατα, εἰς ὑγείαν τοῦ Μωάμεθ. Ἐκτὸς δὲ τούτου παρετήρησα, ὅτι δὲν ἐφίλουν τὸ ψωμίον, πρὶν ἀρχίσουν νὰ τρώγουν, ὡς καλοὶ μουσουλμάνοι, οὐδ' ἐντρέποντο νὰ ῥίπτωσι συχνὰ πυκνὰ φλογερὰ βλέμματα ἐπιθυμίας εἰς τὰς φιάλας μας, εἰ καὶ, κατὰ τὰς ῥήτρας τῶν μουφτήδων, εἶνε ἁμαρτία καὶ τὸ νὰ ῥίψῃ τις βλέμμα ἐπάνω εἰς φιάλην οἴνου. Ἄλλως «ὁ πατὴρ οὗτος τῶν βδελυγμάτων», οὗτινος μία καὶ μόνη σταγὼν ἀρκεῖ νὰ κάμῃ νὰ πέσωσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μουσουλμάνου «τὰ ἀναθέματα ὅλων τῶν ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», ὁσημέραι διαδίδεται ἔτι μᾶλλον μεταξὺ τῶν τούρκων, καὶ τοῦ λοιποῦ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι μόνον ἡ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνη ἐμποδίζει αὐτοὺς νὰ προσφέρωσι πρὸς αὐτὸν καὶ δημοσίᾳ τὸ σέβας των· πιστεύω δὲ, ὅτι, ἂν ἡμέραν τινὰ αἴρνης καὶ διὰ μιᾶς κατέπιπτεν ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νεφέλη σκότους πυκνή, καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἔλαμπεν ὁ ἥλιος ἀπροσδοκήτως, θὰ ἐφωρῶντο πεντηκοντακισχίλιοι τοῦρκοι μὲ τὴν φιάλην εἰς τὸ στόμα. Καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς καὶ κατὰ τὰ πλεῖστα ἄλλα, πέτρα τοῦ σκανδάλου διὰ τοὺς μουσουλμάνους ὑπῆρξαν οἱ σουλτάνοι. Καὶ εἶνε ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἀκριβῶς ἡ δυναστεία ἐκείνη ἥτις βασιλεύει λαοῦ, ὅστις θεωρεῖ ὡς ὕβριν πρὸς τὸν Θεὸν τὴν οἰνοποσίαν, εἶνε ἡ παραδοῦσα εἰς τὴν ἱστορίαν τὸν πλουσιώτερον κατάλογον ἡγεμόνων μεθύσων παρὰ πᾶσαν ἄλλην εὐρωπαϊκὴν δυναστείαν· τόσον γλυκὺς ἐφάνη ἀνέκαθεν ὁ ἀπηγορευμένος καρπὸς καὶ εἰς τὰς ἐπὶ γῆς σκιὰς τοῦ Θεοῦ. Λέγεται ὅτι πρῶτος ἐγκαινίασε τὴν ἀτελεύτητον σειρὰν τῶν αὐτοκρατορικῶν μεθύσων Βαγιαζὴτ ὁ Α', καὶ ὅπως εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ πρώτη ἁμαρτήσασα ἦτο ἡ γυνή: ἡ σύζυγος τοῦ Βαγιαζὴτ, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐπρόσφερεν εἰς τὸν σύζυγόν της τὸ πρῶτον ποτήριον τοῦ *Τοκάϊ*. Ἀκολούθως Βαγιαζὴτ ὁ Β' ἐμεθύσθη ἐξ οἴνου τῆς Κύπρου καὶ οἴνου τοῦ Σιράζ. Μετέπειτα δὲ ὁ σουλτάνος Σουλεϊμὰν ὁ Δ', αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐπυρπόλησεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα εἶχαν φορτίον οἴνου, καὶ ἔχυσε ζέοντα μόλυβδον εἰς τὸν λαιμὸν τῶν οἰνοποτῶν, ἀπέθανεν ἐκ τῆς χειρὸς τοιούτου ἐν πλήρει μέθῃ. Ἦλθεν ἔπειτα Σελὴμ ὁ Β' ἐπονομασθεὶς *μέσστ*, ἤτοι μέθυσος, ὅστις κατέτεινε τριημέρους οἰνοφλυγίας, καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐμεθοκόπουν δημοσίᾳ κληρικοί τε καὶ νομικοί. Εἰς μάτην Μωάμεθ ὁ τρίτος βροντοφωνεῖ κατὰ τοῦ «βδελύγματος, ὅπερ ἐξεγείρει ὁ δαίμων»· εἰς μάτην Ἀχμὲδ ὁ Α' κατεδαφίζει ὅλα τὰ οἰνοπωλεῖα, καὶ κατασυντρίβει ὅλα τὰ βαρέλια τῆς Σταμπούλ· εἰς μάτην Μουρὰδ ὁ Δ' περιφέρεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δημίου, καὶ ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν παντὸς ὅστις ἀποπνέει οἶνον. Αὐτὸς οὗτος ὁ θηριώδης ὑποκριτὴς διέρχεται τὸ σεράγιον ταλαντευόμενος ὡς ὁ χυδαιότερος τῶν κρασοπατέρων· καὶ μετ' αὐτὸν δὲ ἡ φιάλη τοῦ οἴνου, μικρὸν καὶ εὔθυμον μαῦρον δαιμόνιον, εἰσβάλλει εἰς τὰ σεράγια, ἐμπίπτει εἰς τὰ καπηλεῖα τῆς ἀγορᾶς, κρύπτεται ὑπὸ τὸ προσκέφαλον τῶν στρατιωτῶν, χώνει τὴν ἐπάργυρον ἢ πορφυρᾶν κεφαλήν του ὑπὸ τὸ διβάνιον τῶν ὡραίων κυριῶν, καὶ παραβιάζον τὸ κατώφλιον τῶν τζαμίων, καταχραίνει μὲ τοὺς ἱεροσύλους ἀφρούς του τὰς κιτρινωπὰς σελίδας τοῦ Κορανίου.

***

Προκειμένου δὲ περὶ θρησκείας, δὲν ἠδυνάμην, περιφερόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ν' ἀπομακρύνω ἐκ τῆς διανοίας μου τὸν ἑξῆς στοχασμόν: ἐὰν ἔλειπεν ἡ φωνὴ τῶν ἰμάμιδων, πῶς ὁ χριστιανισμὸς θὰ παρετήρει, ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ λαοῦ τούτου δὲν εἶνε ἡ ἰδική του; Τὰ τζαμία, ἕνεκα τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, φαίνονται ὡς ἐκκλησίαι χριστιανικαί· τῆς ἰσλαμιτικῆς πίστεως οὐδὲν ἐξωτερικὸν σημεῖον βλέπει τις· γρατιῶται τοῦρκοι συνοδεύουσι τὸν κομίζοντα τὴν ἁγίαν κοινωνίαν. Ἀμαθὴς χριστιανὸς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ ὁλόκληρον ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, χωρὶς ποσῶς νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων της βασιλεύει ὁ Μωάμεθ ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω δὲ ὁ συλλογισμὸς οὗτος μετέφερε πάλιν τὴν διάνοιάν μου εἰς τὰς μικρὰς οὐσιώδεις διαφορὰς, εἰς τὴν τρίχα, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἀβυσσινοὶ χριστιανοὶ εἰς τοὺς πρώτους προσηλύτους τοῦ Μωάμεθ, ἥτις διαχωρίζει τὰς δύο θρησκείας· εἰς τὴν μικρὰν αἰτίαν, ἧς ἕνεκα ἡ Ἀραβία ἠσπάσθη τὸν ἰσλαμισμὸν καὶ ὄχι τὸν χριστιανισμὸν, ἢ ἂν ὄχι τοῦτον ἄλλην τοιαύτην ἐλάχιστον θρησκείαν, τόσον στενῶς συγγενῆ, ὥστε ἢ συγχωνευομένη βραδύτερον μετ' αὐτοῦ ἢ καὶ διαμένουσα ἡ αὐτή, ἤθελε μεταβάλῃ πράγματι τὰς τύχας τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἡ μικρὰ δ' αὕτη αἰτία ἦτο φιλήδονος φύσις ἑνὸς νεανίου ἄραβος, ὑψηλοῦ, λευκοῦ, μὲ ὀφθαλμοὺς μέλανας, μὲ φωνὴν σοβαρὰν, μὲ ψυχὴν διάπυρον, ὅστις μὴ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ καταδαμάσῃ τὰς αἰσθήσεις του, ἀντὶ νὰ ἐκσπάσῃ πρόῤῥιζον τὸ κύριον ἐλάττωμα τοῦ λαοῦ του, ἠρκέσθη νὰ τὸ κλαδεύσῃ, καὶ ἀντὶ ν' ἀνακηρύξῃ τὸ ἐνιαῖον τοῦ γάμου, ὅπως ἀνεκήρυξε τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ, περιώρισε μόνον εἰς κύκλον στενότερον, καθιερωμένον ὑπὸ τῆς θρησκείας, τὴν ἐκ τοῦ ἐγωϊσμοῦ ἀκολασίαν τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω πράττων θ' ἁπάντα βεβαίως ἀντίστασιν μεγαλιτέραν· ἀλλὰ δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀντίστασιν ταύτην ἐκεῖνος, ὅστις διὰ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ μεταξὺ ἑνὸς λαοῦ εἰδωλολάτρου τὴν λατρείαν ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, κατεκρήμνισεν ὁλόκληρον οἰκοδόμημα παραδόσεων, δεισιδαιμονιῶν, προνομιῶν, καὶ συμφερόντων παντὸς εἴδους, στενότατα καὶ πρὸ αἰώνων συνδεδεμένων, καὶ συγκατέλεξεν εἰς τὰ δόγματα τῆς θρησκείας του παράδεισον, ὅστις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διήγειρε παρὰ τῷ λαῷ τὸ αἴσθημα τῆς ἀγανακτήσεως καὶ περιφρονήσεως. Ἀλλ' ὁ ὡραῖος καὶ νεαρὸς ἄραψ ἐσυνθηκολόγησε μὲ τὰς αἰσθήσεις του, καὶ ἡ ἡμίσεια γῆ μετέβαλεν ὄψιν, διότι ἡ πολυγαμία ὑπῆρξεν τῷ ὄντι τὸ κύριον ἐλάττωμα τῆς νομοθεσίας του, καὶ ἡ πρώτη αἰτία τῆς παρακμῆς ὅλων τῶν λαῶν, ὅσοι ἠσπάσθησαν τὸ θρησκευμά του. Ἐὰν διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης δὲν ἐξεφαυλίζετο τὸ ἕτερον φῦλον χάριν τοῦ ἑτέρου, ἐὰν δὲν καθιεροῦτο ἡ ὑπερμεγέθης αὕτη ἀδικία, ἥτις διαταράττει ὅλην τὴν τάξιν τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων, ἥτις διαφθείρει τὸν πλοῦτον, ἥτις καταπιέζει τὸν

πτωχὸν, ὑποθάλπει τὴν ὀκνηρίαν, ἐκνευρίζει τὴν οἰκογένειαν, ἥτις, ἐπιφέρουσα τὴν σύγχυσιν τῶν ἐκ τῆς γεννήσεως δικαιωμάτων εἰς τὰς βασιλευούσας δυναστείας, ἀνατρέπει καὶ δυναστείας καὶ κράτη, καὶ ἥτις τέλος ἀντίκειται ὡς φραγμὸς ἀνυπέρβλητος εἰς τὴν συνένωσιν τῆς μουσουλμανικῆς πρὸς τὰς λοιπὰς ἑτεροθρήσκους κατὰ τὴν Ἀνατολὴν κοινωνίας· ἐὰν, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πρώτην αἰτίαν, ὁ ὡραῖος ἄραψ νεανίας, εἶχε τὸ δυστύχημα νὰ γεννηθῇ ὄχι τόσον ῥωμαλέος, ἢ ἐκέκτητο τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ ὀλίγον τι σωφρονέστερος, τίς οἶδεν; ἴσως σήμερον ὑπῆρχεν Ἀνατολὴ εὔτακτος καὶ πολιτισμένη, καὶ ὁ παγκόσμιος πολιτισμὸς ἦτο ἕνα ὅλον αἰῶνα προωδευμένος.

* * *

Εὑρεθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μῆνα Ῥαμαζὰν, ὅστις εἶνε ὁ ἔνατος τοῦ τουρκικοῦ ἔτους, καὶ καθ' ὃν συμπίπτει ἡ μουσουλμανικὴ νηστεία, ἔβλεπα κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν σκηνὴν κωμικὴν, ἥτις εἶνε ἀξία περιγραφῆς. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τεσσαρακοστῆς εἶνε ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς τούρκους νὰ φάγωσι, νὰ πίωσι καὶ νὰ καπνίσωσιν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ὅλοι δὲ σχεδὸν συμποσιάζουσιν ἔπειτα καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐφ' ὅσον φαίνεται ὁ ἥλιος ὅλοι σχεδὸν σέβονται τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἐντολὴν, καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παραβῇ αὐτὴν δημοσίως. Πρωΐαν τινὰ ἀπήλθομεν, ἐγὼ καὶ ὁ φίλος μου, εἰς ἐπίσκεψιν γνωρίμου τινὸς, ὑπασπιστοῦ τοῦ Σουλτάνου, νέου ἄνευ προλήψεων, καὶ τὸν εὕρομεν ἔν τινι δωματίῳ ἰσογείῳ τῶν ἀνακτόρων, ἔχοντα ἀνὰ χεῖρας κυαθίσκον καφέ.

— Καὶ πῶς, τὸν ἠρώτησεν ὁ Ὑοὺγκ, τολμᾶτε νὰ πάρετε καφὲν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου;

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνεσήκωσε τοὺς ὤμους καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι πολλὰ ὀλίγον τὸν ἔμελλε καὶ διὰ τὸ ῥαμαζάνιον καὶ διὰ τὴν νηστείαν. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θύρα ἠνοίχθη, καὶ αὐτὸς ἔκαμε κίνημα τόσον βίαιον διὰ νὰ κρύψῃ τὸν κυαθίσκον, ὥστε τὸν ἔχυσε σχεδὸν μεταξὺ τῶν ποδῶν του. Ἐκ τούτου ἐννοεῖ τις εὐκόλως πόσον αὐστηρὰν ἐγκράτειαν ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ὅσοι διατελοῦσιν ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου, οἱ κωπηλάται π. χ. Διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τις τὸ θέαμα τοῦτο, πρέπει νὰ ὑπάγῃ νὰ τοὺς ἴδῃ ἀπὸ τὴν γέφυραν τῆς Βαλιδὲ Σουλτάνας ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Βλέπει τις ἐκεῖθεν ἄλλους πλέοντας, ἄλλους ὁρμοῦντας, ἄλλους ἐγγὺς καὶ ἄλλους μακρὰν, περὶ τοὺς χιλίους πέριξ. Εἶνε ὅλοι νήστεις ἀπὸ πρωΐας, λυσσῶσιν ἐκ πείνης, τὸ δεῖπνόν των κεῖται ἕτοιμον ἔμπροσθέν των εἰς τὸ καΐκιον, στρέφουσιν ἀδιαλείπτως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἡλίου εἰς τὸ δεῖπνον, καὶ ἀπὸ τοῦ δείπνου εἰς τὸν ἥλιον, κινοῦνται καὶ φριμάσσουσιν ὡς τὰ θηρία τοῦ κλωβοῦ καθ' ἣν στιγμὴν γίνεται εἰς αὐτὰ ἡ διανομὴ τοῦ κρέατος. Μία βολὴ κανονίου ἀναγγέλλει τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Πρὶν παρέλθῃ ἡ στιγμὴ αὕτη, δὲν ὑπάρχει παράδειγμα νὰ βάλῃ τις εἰς τὸ στόμα ψιχίον ἄρτου ἢ σταγόνα ὕδατος. Πολλάκις εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ Κερατίου κόλπου παρεκινήσαμεν τοὺς ἄγοντας ἡμᾶς κωπηλάτας νὰ φάγωσιν, ἀλλ' οὗτοι πάντοτε μᾶς ἀπήντησαν: — Γιὸκ, γιὸκ, γιόκ! — Ὄχι, ὄχι, ὄχι! — στρέφοντες πρὸς τὸν ἥλιον βλέμμα περιδεές. Ὅταν ὁ ἥλιος κρυφθῇ κατὰ τὸ ἥμισυ ὄπισθεν τῶν ὀρέων, ἀρχίζουν νὰ λαμβάνουν εἰς τὰς χεῖρας τοὺς ἄρτους των, νὰ τοὺς ψηλαφοῦν καὶ νὰ τοὺς ὀσφραίνωνται ἡδυπαθῶς. Ὅτε πλέον δὲν φαίνεται παρὰ ἓν μικρὸν φωτεινὸν τόξον, τότε ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅσοι εὑρίσκονται εἰς τοὺς ὅρμους, ὅλοι ὅσοι κωπηλατοῦν, ὅσοι διαπλέουσι τὸν Κεράτιον κόλπον, ὅσοι σαλεύονται ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Βοσπόρου, καὶ ὅσοι πλέουσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, καὶ ὅσοι ἀναπαύονται εἰς τοὺς πλέον ἀποκέντρους ὁρμίσκους τῆς ἀνατολικῆς παραλίας, ὅλοι στρέφουσι πρὸς δυσμὰς, καὶ ἀτενίζουσιν ἀκίνητοι τὸν ἥλιον, μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν, μὲ τὸ τεμάχιον τοῦ ἄρτου μετέωρον, καὶ μὲ τὴν χαρὰν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ὅτε πλέον δὲν φαίνεται παρὰ ἓν μόνον σημεῖον πύρινον, τὰ χίλια ψωμία προσψαύουσι τὰ χίλια στόματα. Ἐπὶ τέλους τὸ πύρινον σημεῖον ἐξαφανίζεται, τὸ κανόνιον κροτεῖ, καὶ τὴν ἰδίαν ἐκείνην στιγμὴν τριακοντακισχίλιοι ὀδόντες ἀποκόπτουσιν ἀπὸ τοὺς χιλίους ἄρτους βλωμοὺς ὑπερμεγέθεις. Ἀλλὰ τί λέγω χιλίους! Εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, εἰς ὅλα τὰ καφενεῖα, εἰς ὅλα τὰ καπηλεῖα συμβαίνει τὴν αὐτὴν ἐκείνην στιγμὴν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· καὶ ἐπί τινα χρόνον ἡ τουρκικὴ πόλις δὲν εἶνε ἄλλο τι παρὰ τέρας μ' ἑκατοντακισχίλια στόματα ῥοφῶντα καὶ βροχθίζοντα.

* * *

Ἀλλὰ τί πρᾶγμα πρέπει νὰ ἦτο ἡ πόλις αὐτὴ εἰς τοὺς ὡραίους καιροὺς τῆς ὀθωμανικῆς δόξης! Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκβάλω ἀπὸ τὸν νοῦν μου τὴν ἰδέαν ταύτην. Τότε ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, καταλεύκου ἐκ τῶν ἱστίων, δὲν ἀνεφέρετο καπνὸς μαῦρος καταῤῥυπαίνων τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὑδάτων. Εἰς τὸν λιμένα καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, μεταξὺ τῶν παλαιῶν πολεμικῶν πλοίων, μὲ τὰς ὑψηλὰς καταγλύπτους πρύμνας, μὲ τὰς ἀργυρᾶς ἡμισελήνους, τὰς πορφυρᾶς σημαίας καὶ τοὺς χρυσοῦς φανοὺς, ἐπέπλεον σκελετοὶ συντετριμμένοι καὶ καθημαγμένοι κατέργων γενουϊτικῶν, βενετικῶν καὶ ἱσπανικῶν. Ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου δὲν ὑπῆρχον ἐζευγμέναι γέφυραι, καὶ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης ἐπέπλεε μυριὰς πλοιαρίων πομπωδῶς ἐξηρτυμένων, ἐξ ὧν προεῖχον τὰ ἐλαφρότατα ἀκάτια τοῦ σεραγίου, σκεπασμένα μὲ σκιάδας κοκκίνας ἐχούσας παρυφὰς χρυσᾶς, ὧν τὸ πλήρωμα ἔφερε στολὴν ὅλην ἐκ μετάξης.

Τὸ Σκούταρι ἦτο ἀκόμη χωρίον· πέραν δὲ τοῦ Γαλατᾶ δὲν ἐφαίνοντο εἰμὴ ἀραιαί τινες οἰκίαι διεσκορπισμέναι εἰς τοὺς ἀγρούς· οὐδ' ὑπῆρχέ τι παλάτιον ἀνυψοῦν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπεράνω τοῦ λόφου τοῦ Σταυροδρομίου. Ἡ θέα τῆς πόλεως ἦτο ὀλιγώτερον μεγαλοπρεπὴς παρὰ σήμερον, ἀλλὰ καθαρώτερον ἀνατολική. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος ὁ ὁρίζων τὰ χρώματα ἦτο ἀκόμη ἐν ἰσχύϊ, ἐκ τοῦ χρώματος τῶν οἰκιῶν ἀνεγνωρίζετο καὶ ἡ θρησκεία τῶν κατοίκων. Ἡ Σταμποὺλ ἦτο ὅλη κιτρίνη καὶ κοκκίνη, ἐκτὸς τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν οἰκοδομῶν, αἵτινες ἦσαν λευκαὶ ὡς ἡ χιών· τὸ χρῶμα τῶν οἰκιῶν τῶν ἀρμενίων ἦτο ἀνοικτὸν φαιὸν, τῶν ἑλληνικῶν βαθὺ φαιὸν, καὶ τῶν ἑβραϊκῶν ἰῶδες. Ἡ περὶ τὰ ἄνθη σπουδὴ ἦτο γενική, ὅπως ἐν Ὁλλανδίᾳ, καὶ οἱ κῆποι ἐφαίνοντο ὡς μεγάλαι ἀνθοδέσμαι ὑακίνθων, λειρίων καὶ ῥόδων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑλομανὴς βλάστησις τῶν λόφων δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξαφανισθῇ ἕνεκα τῶν νέων προαστείων, ἡ Κωνσταντινούπολις παρίστα τὸ θέαμα πόλεως δασοφύτου. Αἱ ἔνδον τῆς πόλεως ἀγυιαὶ ἦσαν μικραὶ, ἀλλ' ἐξωράϊζον αὐτὰς οἱ θαυμασίως γραφικοὶ κάτοικοι. Δὲν ἐφαίνοντο εἰς αὐτὰς παρὰ ἀπειρομεγέθη σαρίκια, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἄῤῥην πληθυσμὸς ἐφαίνετο ὡς κολοσσιαῖός τις καὶ μεγαλοπρεπής. Ὅλαι αἱ γυναῖκες, ἐκτὸς τῆς βασιλομήτορος, αὐστηρῶς κεκαλυμμέναι, καὶ ἀφίνουσαι γυμνοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς μόνον, συναπετέλουν ἴδιον πληθυσμὸν, ἀνώνυμον καὶ αἰνιγματώδη, ὅστις διέχεε καθ' ὅλην τὴν πόλιν αὔραν ἀβρῶς μυστηριώδη. Ἐπειδὴ δὲ αὐστηρὸς νόμος ἐκανόνιζε τὴν ἐνδυμασίαν ὅλων, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν σαρικίων καὶ τοῦ χρώματος τῶν καφτανίων διεκρίνοντο αἱ τάξεις, οἱ βαθμοὶ καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, ὡς ἂν ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἀπέραντός τις αὐλή. Ἐπειδὴ ὁ ἵππος ἦτο «τὸ μόνον ἅρμα τοῦ ἀνθρώπου», περιεφέροντο εἰς τὴν πόλιν χιλιάδες ἱππέων, αἱ δὲ μακραὶ ἶλαι τῶν καμήλων καὶ τῶν δρομάδων τοῦ στρατοῦ, αἵτινες διήρχοντο τὴν πόλιν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, παρεῖχον εἰς τὴν πόλιν τὴν ἀγρίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ ὄψιν ἀρχαίας ἀσιατικῆς μητροπόλεως. Οἱ ὑπὸ βοῶν ἐλαυνόμενοι ἐπίχρυσοι ἀραμπάδες διεσταυροῦντο πρὸς τὰς ἁμάξας τῶν οὐλεμάδων, περιενδύτους μὲ πράσινον ὕφασμα, καὶ μὲ τὰς τῶν καδὶ ἀσκέριδων περιενδύτους μὲ ὕφασμα κόκκινον, πρὸς τὰς ἐλαφροτάτας ταλίκας μὲ τὰ ὁλοσηρικὰ σκηνώματα, καὶ πρὸς τὰ περίκλειστα φορεῖα τὰ φέροντα ζωγραφίας φαντασιώδεις. Αἰχμάλωτοι ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν, ἀπὸ τῆς Πολωνίας μέχρι τῆς Αἰθιοπίας, διήρχοντο καθ' ὁμίλους, κροταλίζοντες τὰς ἁλύσεις, μὲ ὅσας τοὺς ἐδέσμευσαν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης. Εἰς τὰ σταυροδρόμια, εἰς τὰς πλατείας καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν τζαμίων ἐφαίνοντο ὅμιλοι στρατιωτῶν φορούντων ἔνδοξα ῥάκη, δι' ὧν ἐφαίνοντο χεῖρες ἠκρωτηριασμέναι, καὶ αἱ νωπαὶ πληγαί, ὅσας ἔλαβον εἰς Βιέννην, Βελιγράδιον, Ῥόδον καὶ Δαμασκόν. Ἑκατοντάδες δὲ ῥαψῳδῶν μὲ φωνὴν ἠχηρὰν καὶ χειρονομίας ἐνθουσιώδεις ἐδιηγοῦντο εἰς ὁμηγύρεις μουσουλμάνων ὑπερηφάνων τὰ κατορθώματα στρατιῶν, αἵτινες ἐμάχοντο τριῶν μηνῶν δρόμον μακρὰν ἀπὸ τῆς Σταμπούλ. Οἱ πασάδες, οἱ βέηδες, οἱ ἀγάδες, οἱ μουσουλμάνοι καὶ πλῆθος ἄπειρον ἀξιωματικῶν καὶ μεγιστάνων, ἐνδεδυμένοι μετὰ μεγαλοπρεπείας θεατρικῆς, καὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ στίφη δούλων, διέσχιζον τὰ πλήθη, ἅτινα προσέκυπτον κατακυρτούμενα πρὸ αὐτῶν, ὅπως τὰ λήϊα πρὸς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου· διέβαινον μεθ' ἡγεμονικῆς συνοδίας πρεσβευταὶ ἐξ ἁπασῶν τῶν ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, ἐλθόντες ἐκεῖ νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην ἢ συμμαχίαν· διήρχοντο καραβάνια καταφορτωμένα μὲ γυναῖκας ἀφρικανῶν καὶ ἀσιατῶν βασιλέων. Σμήνη σελιχταρίδων καὶ σπαχίδων ἀγερώχων καὶ αὐθαδῶν ἔσυρον κατὰ τῶν ἀγυιῶν ξίφη κηλιδωμένα μὲ τὸ αἷμα εἴκοσι λαῶν, καὶ οἱ ὡραῖοι παῖδες τῶν ἑλλήνων καὶ οὔγγρων, ἐνδεδυμένοι ὡς μικροὶ βασιλεῖς, διήρχοντο ἀγερώχως διὰ τοῦ εὐλαβοῦς πλήθους, ὅπερ ἐσέβετο ἐν αὐτοῖς τὰς παρὰ φύσιν ἰδιοτροπίας τοῦ Κυρίου του. Τῇ δε κακεῖσε δὲ ἐφαίνετο ἐνώπιον τῶν θυρῶν καὶ τρόπαιόν τι ῥάβδων ὀζωδῶν: ὑπῆρχεν ἐκεῖ λόχος γενιτσάρων, οἵτινες τότε ἐνήργουν τὰ τῆς ἀστυνομίας ἐν τῇ πόλει. Ἀπηντῶντο ἑβραῖοι μετακομίζοντες εἰς τὸν Βόσπορον πτώματα καταδίκων· εἰς τὸ Μπαλὴκ-παζὰρ εὑρίσκετο ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν πτώματι κείμενον ἐκτάδην χαμαὶ, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην, τὴν καταδίκην ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ ἐπὶ τῆς καταδίκης πέτραν. Ἔβλεπες εἰς τοὺς δρόμους εὐγενεῖς ἀπηγχονισμένους ἀπὸ τὸ πρῶτον τυχὸν ἀκόντιον ἢ ἀπὸ τὴν πρώτην δοκὸν, ἣν εὕρηκαν οἱ σπεύδοντες δήμιοι· καὶ προσέκοπτες τὴν νύκτα πρὸς δυστυχῆ τινα ἐῤῥιμένον εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου ἀπὸ δωμάτιόν τι βασανιστήριον, ὅπου τοῦ εἶχον θραύσει τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας διὰ ῥοπάλου· ἐν σταθερᾷ δὲ μεσημβρίᾳ ἔβλεπες καρφωμένους ἐκ τοῦ ὠτίου εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου των ἐμπόρους δολίους συλληφθέντας ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη νόμος συστέλλων τὴν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν τῆς ταφῆς, ἔβλεπες νὰ σκάπτουν λάκκους καὶ νὰ θάπτουν νεκροὺς ἀνὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας εἰς τοὺς κήπους, εἰς τὰς στενωποὺς, εἰς τὰς πλατείας, ἐμπρὸς εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν. Εἰς τὰς αὐλὰς ἠκούοντο οἱ ὠρυγμοὶ τῶν προβάτων καὶ τῶν ἀρνίων, ὅσα ἐσφάζοντο διὰ νὰ προσφερθῶσιν ὁλοκαύτωμα εἰς τὸν Ἀλλὰχ διὰ γενέθλια καὶ περιτομάς. Ἐκ διαλειμμάτων δὲ διήρχετο καλπάδην καὶ τάγμα εὐνούχων κραυγάζοντες καὶ ἀπειλοῦντες, καὶ παρευθὺς οἱ δρόμοι ἠρημοῦντο, αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἐκλείοντο, καὶ ὁλόκληρος συνοικία ἐνεκροῦτο, τότε δὲ παρήλαυνον κατὰ σειρὰν αἱ περιλαμπεῖς ἅμαξαι, αἱ φέρουσαι τὰς περικαλλεῖς γυναῖκας τοῦ

Μεγάλου Κυρίου, αἵτινες ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ ἀρώματα καὶ μὲ καγχασμούς. Ἐνίοτε αὐλικός τις, διερχόμενος ἀγυιάν τινα πολυάνθρωπον, ὠχρία ἐξαίφνης, διότι εἶδεν ἐξ ἀνθρώπους ἀσήμους εἰσελθόντας εἰς ἐργαστήριόν τι. Οἱ ἐξ οὗτοι ἐξωτερικῶς ἀσήμαντοι ἄνθρωποι ἦσαν ὁ Σουλτάνος, τέσσαρες ἀξιωματικοὶ καὶ εἷς δήμιος, οἵτινες μετέβαινον ἀπὸ ἐργαστηρίου εἰς ἐργαστήριον διὰ νὰ ἐξακριβώσωσι τὰ μέτρα καὶ σταθμά. Καθ' ἅπαν τὸ ἀπειρομέγεθες σῶμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκόχλαζε ζωὴ πληθωρικὴ καὶ πυρετώδης. Τὸ θησαυροφυλάκιον ἐξεχείλιζεν ἀπὸ χρήματα, αἱ ἀποθῆκαι ἀπὸ ὅπλα, οἱ στρατῶνες ἀπὸ στρατιώτας, οἱ σταθμοὶ τῶν καραβανίων ἀπὸ ὁδοιπόρους. Ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων ἦτο μυρμηκιὰ γυναικῶν περικαλλῶν, δουλοπρατριῶν καὶ μεγιστάνων· τὰ κληροδοτήματα συνέῤῥεον εἰς τὰ μεγάλα ἀρχεῖα τῶν τζαμίων· οἱ βεζίραι προπαρεσκεύαζον ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὰ ἀτελεύτητα χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας· οἱ ποιηταί, συνταξιοῦχοι τοῦ σεραγίου, συνήρχοντο εἰς τὰ λουτρὰ διὰ νὰ ψάλωσι τοὺς αὐτοκρατορικοὺς πολέμους καὶ ἔρωτας· σμήνη τεχνιτῶν βουλγάρων καὶ ἀρμενίων κατεγίνοντο εἰς ἀνοικοδόμησιν τζαμίων ἀπὸ γρανίτας τῆς Αἰγύπτου καὶ μάρμαρα τῆς Πάρου, ἐν ᾧ ἀπὸ θαλάσσης μετεκομίζοντο οἱ κίονες τῶν ναῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀπὸ ξηρᾶς δὲ τὰ λάφυρα τῆς Πέστας καὶ τῆς Ὄφεν· εἰς τὸν λιμένα προπαρεσκευάζοντο οἱ στόλοι τριακοσίων ἱστίων, οἵτινες ἔμελλον νὰ φέρωσι τὸν τρόμον εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου· μεταξὺ τῆς Σταμπούλ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξεχέοντο ἔφιπποι ἑπτακισχίλιοι ἱερακάριοι καὶ ἑπτακισχίλιοι κυνηγετικοὶ φύλακες, εἰς δὲ τὰ διαλείμματα τῶν στρατιωτικῶν στάσεων, τῶν μακρινῶν πολέμων, καὶ τῶν πυρκαϊῶν, αἵτινες ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀπετέφρουν εἰκοσακισχιλίας οἰκίας, ἐτελοῦντο ἑορταὶ τριακονθήμεροι ἐνώπιον τῶν ἀπεσταλμένων ὅλων τῶν ἐπικρατειῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Τότε δὲ ὁ μουσουλμανικὸς ἐνθουσιασμὸς μετεβάλλετο εἰς μανίαν. Θεωμένου τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς αὐλῆς, ἐν μέσῳ τῶν ἀπειρομεγέθων ἐκείνων γαμηλίων φοινίκων, τῶν καταφορτωμένων μὲ πτηνά, ὀπώρας καὶ κάτοπτρα, οἵτινες διὰ νὰ διέλθωσιν ἦτο ἀνάγκη νὰ κατεδαφίζωνται οἰκίαι καὶ τείχη· ἐν μέσῳ σειρᾶς λεόντων καὶ σειρήνων ἐκ σακχάρεως, οὓς ἐκόμιζον ἵπποι ἐπισεσαγμένοι μὲ δαμασκηνὰ ἀργυροῦφαντα· ἐν μέσῳ ὀρέων ἐκ δώρων βασιλικῶν, ἅτινα προσεκομίζοντο ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐξ ὅλων τῶν αὐλῶν τοῦ κόσμου, συναντηλλάσσοντο αἱ πλασταὶ μάχαι τῶν γιανιτσάρων μὲ τοὺς μανιώδεις χοροὺς τῶν δερβίσιδων, αἱ αἱματηραὶ συμπλοκαὶ τῶν χριστιανῶν δεσμωτῶν, μὲ δημοθινίας ἀπὸ δεκακισχίλια πινάκια κουσκουσού· εἰς τὸν Ἱππόδρομον ἐχόρευον οἱ ἐλέφαντες καὶ αἱ καμηλοπαρδάλεις· ἐξαπελύοντο μεταξὺ τοῦ πλήθους αἱ ἄρκτοι καὶ αἱ ἀλώπεκες μὲ φυσίγγια πρὸς ἐκπυρσοκρότησιν εἰς τὰς οὐράς των· εἰς τὰς ἀλληγορικὰς παντομίμας ἐπηκολούθουν οἱ ἀκόλαστοι χοροί, οἱ ἀλλόκοτοι μεταμφιεσμοί, αἱ φαντασιώδεις πομπαί, οἱ δρόμοι, τὰ συμβολικὰ ἅρματα, τὰ παιγνίδια, αἱ κωμῳδίαι, οἱ ἐγκύκλιοι χοροί· ἡ δὲ ἑορτὴ μετεβάλλετο κατὰ μικρὸν ἐπερχομένης τῆς νυκτὸς εἰς θόρυβον μανιώδη, καὶ πεντακόσια τζαμία φωτοβολοῦντα ἐσχημάτιζον ὑπεράνω τῆς πόλεως ἀπέραντον στέφανον δόξης πύρινον, ὅστις ἀνήγγελλεν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τοὺς θαλασσοπόρους τῆς Προποντίδος τὰ ὄργια τῆς νέας Βαβυλῶνος. Τοιαύτη ἦτο ἡ Σταμπούλ, ἡ φοβερά, φιλήδονος καὶ ἀφηνιῶσα Σουλτάνα· πρὸς ἣν παραβαλλομένη ἡ σημερινὴ πόλις δὲν εἶνε πλέον παρὰ γραῖα βασίλισσα πάσχουσα ἐξ ὑποχονδρίας.

* * *

Ἀπησχολημένος σχεδὸν πάντοτε μὲ τοὺς τούρκους, δὲν ἠδυκαίρησα, ὡς δύναται ἕκαστος νὰ ἐννοήσῃ, νὰ σπουδάσω πολὺ τὰ τρία ἔθνη, τὸ ἀρμενικόν, τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ἑβραϊκόν, ἅτινα συναποτελοῦσι τοὺς ραγιάδες κατοίκους. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἄλλως εἶνε πολὺ μακρά, διότι, ἐὰν ἕκαστος τῶν λαῶν τούτων διετήρησε μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν, ὁ ἐξωτερικὸς ὅμως βίος καὶ τῶν τριῶν προσέλαβεν ἐπίχρισμά τι μουσουλμανικόν, ὅπερ καὶ αὐτὸ σήμερον ἀντικαθίσταται ὁλονὲν ὑπὸ τῆς βαφῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι λαοὶ παρέχουσι τὰς αὐτὰς πρὸς παρατήρησιν δυσκολίας, ὅσας καὶ πίναξ κινητὸς καὶ μεταβαλλόμενος. Τοὺς ἀρμενίους ἰδίως, «χριστιανοὺς μὲν κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ μουσουλμάνους Ἀσιάτας κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ γένος», εἶνε δύσκολον ὄχι μόνον νὰ τοὺς σπουδάσῃ τις ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς διακρίνῃ ἁπλῶς καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τῶν τούρκων, διότι μέγα μέρος αὐτῶν, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσοι παρέλαβον τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, ἐνδύονται ὅλως τουρκιστί, ἐκτὸς μικροτάτων τινῶν διαφορῶν· οὐδ' ὑπάρχει σχεδὸν ἐν χρήσει πλέον σήμερον τὸ ἀρχαῖον πίλημα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ φέρον ἰδιαίτερά τινα χρώματα ἐχρησίμευεν ὡς διακριτικὸν σημεῖον τοῦ ἔθνους. Δὲν διαφέρουσι δὲ πολὺ ἀπὸ τῶν τούρκων οὐδὲ κατὰ τὴν μορφήν. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν εἶνε ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα, ῥωμαλέοι, εὔσαρκοι, μὲ χροιὰν ἀνοικτήν, μὲ βηματισμα καὶ τρόπους σοβαροὺς, καὶ ἐκφράζουσι διὰ τοῦ προσώπου τοὺς δύο χαρακτῆρας τοὺς ἰδιάζοντας εἰς τὴν φύσιν των: πνεῦμα ὀξὺ, εὐκίνητον, φιλόπονον, ἐπίμονον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου εἶνε ἐπιτηδειότατοι πρὸς τὴν ἐμπορίαν, καὶ τὴν πρακτικότητα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἄλλοι θέλουσι ν' ἀποκαλῶσιν εὐκαμψίαν δουλοπρεπῆ, δι' ἧς κατορθώνουσι νὰ ῥιζοβολῶσι πανταχοῦ, ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας μέχρι

τῆς Σινικῆς, καὶ νὰ καθιστῶσιν ἑαυτοὺς ἐξόχως ἀρεστοὺς εἰς τοὺς τούρκους, ὧν εἵλκυσαν τὴν ἐμπιστοσύνην, ὑπήκοοι ὄντες εὐάγωγοι καὶ φίλοι εὐπειθέστατοι. Οὔτε ἔξωθεν οὔτ' ἔσωθεν ἔχουσί τι τὸ φιλοπόλεμον καὶ ἡρωϊκόν. Τοιοῦτοι ἴσως δὲν ἦσαν καὶ ἀνέκαθεν εἰς τὴν ἀσιατικὴν χώραν, ὁπόθεν ἦλθον, καὶ λέγεται τῳόντι ὅτι οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν ὁμοεθνεῖς αὐτῶν εἶνε πράγματι πολὺ διάφοροι· ἀλλ' ὅσοι μετεφυτεύθησαν ἐντεῦθεν τοῦ Βοσπόρου εἶνε λαὸς ἀληθῶς χειροήθης καὶ φρόνιμος, μέτριος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, μὴ προσέχων τὸν νοῦν εἰς ἄλλο τι ἐκτὸς τῶν πραγματειῶν του, καὶ θρησκευτικώτερος, λέγουσι, παντὸς ἄλλου λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ τοῦρκοι ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς *καμήλους τῆς αὐτοκρατορίας*, καὶ οἱ φράγκοι λέγουσιν, ὅτι πᾶς ἀρμένιος γεννᾶται λογιστής· τὰ δύο δὲ ταῦτα γνωμικὰ δικαιολογοῦσι κατὰ μέγα μέρος αὐτὰ τὰ πράγματα, διότι ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς των ῥώμης καὶ τῆς δραστηρίου καὶ ἐξείας νοημοσύνης των, ἐκτὸς ἀρκετῶν ἀρχιτεκτόνων, μηχανικῶν, ἰατρῶν, καὶ τεχνιτῶν νοημόνων καὶ φιλοπόνων, οὗτοι εἶνε οἱ παρέχοντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοὺς πλείστους ἀχθοφόρους καὶ τραπεζίτας· ἀχθοφόρους φέροντας βάρη καὶ τραπεζίτας σωρεύοντας πλούτη μυθώδη. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεὶς θὰ παρετήρει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρμένιοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τόσον τὸ φυτὸν ἐξωμοιώθη, καθὼς λέγουσι συνήθως, πρὸς τὸ χρῶμα τοῦ λιπάσματος. Καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες, ὧν ἕνεκα ἡ ἀρμενικὴ οἰκία εἶνε κεκλεισμένη εἰς τοὺς ξένους ἐπίσης αὐστηρῶς ὡς καὶ ἡ τῶν μουσουλμάνων, ἐνδύονται τουρκιστί, καὶ μόνον ἐξησκημένος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ τὰς ἀναγνωρίσῃ ἐν μέσῳ τῶν μουσουλμάνων συμπολιτίδων. Καὶ αὐταὶ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λευκαὶ καὶ παχυλαί, καὶ ἔχουσι τὴν ἀέτειον γραμμὴν τῆς τοῦ προσώπου κατατομῆς, μεγάλους ὀφθαλμοὺς καὶ μακρὰς ὀφρύας· πολλαὶ δ' ἐξ αὐτῶν, ἔχουσαι ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ ἐξωτερικὸν δεσποινῶν, ἐὰν ἐφόρουν σαρίκιον, θὰ ἐφαίνοντο ὡς σεϊχιδες. Ἅπασαι δὲ σχεδὸν ἔχουσιν ἦθος εὐγενὲς ἅμα καὶ μετριόφρον, καὶ ἐὰν ἐλλείπῃ τι ἀπ' αὐτῶν, εἶνε τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, ὅπερ διαλάμπει ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν ἑλληνίδων.

* * *

Ὅσον εἶνε δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τις ἐκ τῆς ὄψεως τὸν ἀρμένιον, ἄλλο τόσον εὔκολον εἶνε νὰ γνωρίσῃ τὸν ἕλληνα, καὶ χωρὶς ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν· τόσον οὗτος διαφέρει καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ὄψεως ἀπὸ τῶν ἄλλων ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ τούρκου. Διὰ νὰ ἐννοήσῃς τὴν διαφορὰν, ἢ μᾶλλον τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃς ἕνα τοῦρκον καὶ ἕνα ἕλληνα, καθημένους ἐγγὺς ἀλλήλων ἐντὸς καφενείου ἢ ἀτμοπλοίου. Ἂς ἀνήκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἂς ἔχωσι τὴν αὐτὴν ἡλικίαν, ἂς φέρωσιν ἀμφότεροι τὰ αὐτὰ εὐρωπαϊκὰ ἐνδύματα, ἀκόμη καὶ ἂς ὁμοιάζωσιν εἰς τὸ πρόσωπον· πάλιν εἶνε ἀδύνατον ν' ἀπατηθῇς. Ὁ τοῦρκος εἶνε ἀκίνητος, καὶ ὅλοι τοῦ προσώπου του οἱ χαρακτῆρες εἶνε ἥσυχοι καὶ γαλήνιοι, οὐδένα ἐκφράζοντες στοχασμὸν, ἡ δὲ γαληνιότης καὶ ἡσυχία αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὴν ζῴου χορτασμένου· ἢ, ἐὰν τὸ πρόσωπόν του ἀποκαλύπτῃ τινὰ στοχασμὸν, ὁ στοχασμὸς οὗτος πρέπει νὰ εἶνε ἀκίνητος καθὼς τὸ σῶμά του. Δὲν παρατηρεῖ κανένα, οὐδὲ προδίδει τι, ἐὰν ἐννόησεν ὅτι αὐτὸς παρατηρεῖται ὑπ' ἄλλων· ἡ δὲ θέσις αὐτοῦ ἐκφράζει βαθυτάτην ἀφροντισίαν περὶ πάντων ὅσοι καὶ ὅσα πέριξ αὐτοῦ. Ὀλίγον δὲ μόνον ἐκφράζει τὸ πρόσωπόν του τὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ τὴν θλῖψιν τοῦ δούλου, καὶ τὴν ψυχρὰν ὑπερηφάνειαν τοῦ δεσπότου· ἦθός τι σκληρὸν, ἀπόκρυφον, πεῖσμον, ὅπερ θὰ ἀπήλπιζεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πάντα, ὅστις θὰ ἐσκόπευε νὰ τὸν πείσῃ περί τινος πράγματος, ἢ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπό τινος ἀποφάσεως, ἣν ἔλαβεν. Ἔχει καθόλου εἰπεῖν τὸ ἦθος τῶν τετραγώνων ἐκείνων ἀνθρώπων, μεθ' ὧν εἶνε ἀδύνατον νὰ συζήσῃ τις ἄλλως, εἰμὴ ὑπακούων εἰς αὐτοὺς ἢ διατάττων αὐτοὺς, καὶ πρὸς οὓς φαίνεται ἀδύνατον νὰ συνοικειωθῇ τις καθ' ὁλοκληρίαν ὅσον χρόνον καὶ ἂν συζήσῃ μετ' αὐτῶν. Ὁ ἕλλην τἀνάπαλιν εἶνε εὐκινητότατος, καὶ διὰ μυρίων λεπτῶν κινήσεων τοῦ βλέμματος καὶ τῶν χειλέων ἀποκαλύπτει πᾶν ὅ,τι συμβαίνει ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ· ἀνασείει τὴν κεφαλὴν ὅπως ἀδάμαστος ἵππος· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκφράζει ὑπερηφάνειαν νεανικήν, ἐνίοτε δὲ καὶ σχεδὸν παιδικήν· ἐὰν ἴδῃ ὅτι παρατηρεῖται, λαμβάνει ἐμπρέπουσαν θέσιν· ἐὰν δὲν παρατηρῆται, λαμβάνει θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ φανῇ· πάντοτε φαίνεται ὅτι ἐπιθυμεῖ ἢ ὅτι φαντάζεταί τι· ἐξ ὅλου τοῦ σώματός του διαφαίνεται ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ φιλοδοξία του· ἐμπνέει δὲ συμπάθειαν καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃ τὸ πρόσωπον φυλοβίου, καὶ θὰ τῷ ἔδιδέ τις τὴν χεῖρα καὶ ἂν ἀκόμη δὲν θὰ ἐδέχετο νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ τὸ βαλάντιον. Ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τις καθημένους πλησίον ἀλλήλων τοὺς δύο τούτους ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οὗτος μὲν θὰ θεωρῇ ἐκεῖνον ὡς βάρβαρον, ὡς ὑπερόπτην, ὡς αὐθαίρετον, ὡς κτηνώδη, ἐκεῖνος δὲ θὰ κρίνῃ τοῦτον ὡς ἐπιπόλαιον, ὡς δόλιον, ὡς κακόβουλον, ὡς ταραχοποιὸν, καὶ ὅτι θ' ἀποστρέφωνται ἀλλήλους ἀμοιβαίως καὶ θὰ περιφρονῶσιν ἀμοιβαίως ἀλλήλους ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, χωρὶς νὰ εἶνε δυνατὸν νὰ συζήσωσιν ὁμοῦ. Ἡ αὐτὴ διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν ἑλληνίδων καὶ τῶν ἐπιλοίπων γυναικῶν τῆς ἀνατολῆς. Ἐν μέσῳ τῶν ὡραίων καὶ ἀνθηρῶν ὀσμανίδων καὶ ἀρμενίδων, αἵτινες συγκινοῦσι μᾶλλον τὰς αἰσθήσεις παρὰ τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ, ἀναγνωρίζεις εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως μετ' αἰσθήματος θαυμασμοῦ εὐαρέστου τὰ κομψὰ καὶ καθαρὰ πρόσωπα τῶν ἑλ-

λνηίδων, φαεινὰ ἐκ τῆς λάμψεως δύο ὀφθαλμῶν ἐκφραστικωτάτων, ὧν ἕκαστον βλέμμα φέρει εἰς τὰ χείλη καὶ ἕνα στίχον ᾠδῆς· καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἅμα καὶ ἐλαφρὰ σώματα, ἅτινα σοὶ ἐμποιοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὰ σφίγξῃς εἰς τὰς ἀγκάλας σου μᾶλλον διὰ νὰ τὰ στήσῃς ἐπάνω κρηπῖδος ἀγάλματος, παρὰ διὰ νὰ τὰ μεταφέρῃς εἰς τὸ χαρέμιον. Μεταξὺ αὐτῶν βλέπεις ἀκόμη τινάς, αἵτινες φέρουσι τὴν κόμην κρεμαμένην εἰς μακρὰς κυματιζούσας πλεξίδας, καὶ ἕνα μέγαν πλόκαμον περιβάλλοντα τὴν κεφαλὴν ὡς διάδημα· τόσον ὡραίας, τόσον εὐγενεῖς, τόσον κλασικάς, ὥστε θὰ ἐξελάμβανες αὐτὰς ὡς ἀγάλματα τοῦ Πραξιτέλους ἢ τοῦ Λυσίππου, ἢ ὡς νεάνιδας ἀθανάτους ἀνευρεθείσας μετὰ εἴκοσιν αἰῶνας εἰς κοιλάδα τινὰ ἄγνωστον τῆς Λακωνικῆς, ἢ εἰς νησύδριόν τι λησμονημένον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Εἶνε δὲ σπανιώταται αἱ ἔχουσαι τὸ ὑπέρτερον τοῦτο κάλλος γυναῖκες, καὶ δὲν εὑρίσκεις δείγματα αὐτοῦ εἰμὴ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας τοῦ κράτους, εἰς τὴν σιωπηλὴν καὶ θλιβερὰν συνοικίαν τοῦ Φαναρίου, ὅπου κατέφυγεν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου. Ἐκεῖ φαίνεται ἀκόμη ἐνίοτε καί τις τῶν ἐξαισίων τούτων γυναικῶν ἐπί τινος ἐξώστου δρυφάκτου, ἢ εἰς τὰς κιγκλίδας ὑψηλοτάτου τινὸς παραθύρου, ἔχουσα προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ἔρημον ὁδόν, ὡς τις βασίλισσα δεσμῶτις. Καίτοι δὲ δὲν βλέπεις πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῆς τοὺς πολυπληθεῖς καὶ ἀργοὺς δούλους τῶν ἀπογόνων τῶν Κομνηνῶν καὶ Παλαιολόγων, δύνασαι ὅμως, παρατηρῶν αὐτὴν λαθραίως, νὰ πιστεύσῃς διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι βλέπεις διὰ τῆς ῥωγμῆς νεφέλης τὸ πρόσωπον θεᾶς τινος τοῦ Ὀλύμπου.

Ἕπεται συνέχεια.

ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ

Εὖ ζῆν καὶ εὐθυμεῖν.

Μεθ' ὅλους τοὺς πόνους καὶ τοὺς κόπους, μεθ' ὅλας τὰς στερήσεις καὶ τὰς ταλαιπωρίας, μεθ' ὅλας τὰς μερίμνας καὶ τὰ παθήματα τά τε σωματικὰ καὶ τὰ ψυχικὰ, ὁ ἄνθρωπος καθόλου δὲν μεταλλάσσει τὸν βίον ἑκὼν καὶ ἀναλγήτως, ἀλλὰ καὶ τὰς μεγίστας τῶν θυσιῶν προθυμότατα ὑρίσταται, ὅπως ἐπ' ἐλάχιστον τὸν παρατείνῃ. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ καταστῆσαι τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ἐπησχόλησε μὲν τὴν ἀνθρωπότητα ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων, παρέσυρε δὲ εἰς μωρὰς ἐρεύνας καὶ ἀλλόκοτα συμπεράσματα τοὺς ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι σοφούς.

Ἡ καταστατικὴ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ μέσον ὅρον φθάνει εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος εἷς μόνος ἄνθρωπος ἐπὶ πεντακισχιλίων. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἔζων κατὰ φύσιν, ἐξετέλουν δὲ καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν φρονίμων, θὰ ἔρθανον εἰς τῆς ἡλικίας τὴν ἀκμὴν μεταξὺ τοῦ 50 καὶ τοῦ 60 ἔτους. Ἀλλ' εἰς τί συνίστανται αἱ τῶν φρονίμων συμβουλαί; Ἐν πρώτοις ὁμολογεῖται παρὰ πάντων ὅτι οἱ ἄγαμοι ἀποθνήσκουσι πρωϊμώτερον τῶν ἐγγάμων· κατὰ δὲ τὰς καταστατικὰς πληροφορίας 11 ἔτη κερδαίνουσιν οἱ νυμφευόμενοι ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν, 8 οἱ ἐν ἡλικίᾳ 35 καὶ 6 οἱ ἐν ἡλικίᾳ 40. Πλὴν τοῦ γάμου προστάθησαν καὶ ἄλλα μέτρα λίαν παράδοξα. Πάντα ὅμως τὰ λεγόμενα προφυλακτικὰ μέσα δὲν ἀποσοβοῦσι τὰ νοσήματα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὰ προκαλοῦσι καὶ ἐπιταχύνουσι. Σπουδαίους, ἐν μέρει δὲ καὶ ὀρθοὺς κανόνας, συνέταξεν ὁ περίφημος Οὐφελὰνδ ἐν τῇ μακροβιωτικῇ του. «Τὸν βίον βραχύνει, λέγει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ ὑπερβολὴ τῆς τροφῆς· ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐξανιστᾶται τῆς τραπέζης οὐ μόνον πρὶν ἢ κορεσθῇ, ἀλλὰ καὶ ἅμα νοήσας ὅτι ἐγαργαλίσθη καὶ σφοδροτέρα ἐξηγέρθη ἡ ἐν αὐτῷ ὄρεξις· τὸ «μετρίως ζῆν» εἶνε παράγγελμα χρυσοῦν, πρέπει δὲ νὰ ἐφαρμόζηται εἰς τὸν βίον, τόν τε ὑλικὸν καὶ τὸν διανοητικόν· ὁ ἄνθρωπος ἑκὼν ἄκων ὀφείλει νὰ εἶνε φιλόσοφος στωϊκὸς, καὶ δὴ καὶ αἰσιόδοξος». Ἀλλ' ὁ Οὐφελὰνδ ἐκήρυξεν εἰς ὦτα οὐκ ἀκουόντων, διότι πραγματικῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐμπορεῖ νὰ διατηρῇ ἐν τῇ διαθέσει τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὴν μηχανικὴν κανονικότητα τῶν ὡρολογίων.

Ἐν τούτοις, καί τοι ἀγνώστου μένοντος τοῦ μυστηρίου, δι' οὗ θὰ ἠδύνατο νὰ παραταθῇ ἡ ζωὴ, δὲν παρημέλησεν ἡ νεωτέρα καταστατικὴ νὰ ἐξακριβώσῃ διαφόρους κανόνας. Αἱ γυναῖκες π. χ. εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακροβιώτεραι τῶν ἀνδρῶν, καί περ ἐμπαθέστερον τούτων πολλάκις διατιθέμεναι, καὶ εἰς σωματικὰ νοσήματα ὑποκείμεναι πλειότερα. Οὐχὶ μικρὸν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐπιδρᾷ εἰς τὴν τοῦ βίου παράτασιν καὶ ὁ πλοῦτος. Ἐν χώραις ὁπωσοῦν εὐπορούσαις οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μακρότερον ἢ ἐν χώραις πενομέναις· ἡ αὐτὴ δὲ παρατηρεῖται σχέσις καὶ ἀναλογία μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν κατοίκων μιᾶς μεγαλοπόλεως. Μεγίστη πάλιν ἀνευρίσκεται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν μεγάλων πόλεων, ὧν περ νοσηροτάτη ὑπάρχει ἄνευ ἀμφιβολίας τὸ Βερολῖνον. Ἐκ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀπεδείχθησαν πατρίδες πλείστων μακροβίων ἀνθρώπων, πρωτεύουσιν ἡ Νορβηγία, ἡ Σουηδία, ἡ Δανία· κατόπιν ἔρχεται ἡ Ἀγγλία· πασῶν ἐσχάτη εἶνε ἡ Ἱσπανία. Τὰ ψυχρὰ κλίματα ἑπομένως συντελοῦσιν εἰς τὴν μακροβιότητα ἀσυγκρίτως πλειότερον ἢ τὰ θερμά.

Οἱ ἥρωες τῆς καταστατικῆς ἐπιστήμης ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν σχέσιν τῶν τοκετῶν πρὸς τοὺς θανάτους ἐν ὅλῃ τῇ ὑρηλίῳ· εὗρον λοιπὸν ὅτι ἐκ τῶν 1300 ἑκατομμ. τῆς οἰκουμένης τελευτῶσι κατ' ἔτος μὲν 33,000,000, καθ' ἡμέραν 91,000, καθ' ἑκάστην ὥραν 3,700, καθ' ἕκαστον δὲ λεπτὸν 60. Παρήγορον ὁπωσοῦν εἶνε τὸ ἄλλο ἐξαγόμενον τῆς ἐρεύνης τῶν τοκετῶν, οἵτινες συμποσοῦνται κατ' ἔτος εἰς 37,000,000. Κατὰ ταῦτα, ἀποθνήσκουσι μὲν ἀνὰ πᾶν λεπτὸν 60, τίκτονται δὲ 70, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐξάνεται κατ' ἔτος εἰς 4-5 ἑκατομμύρια. Ἴσως ἐρωτήσῃ τις· «πῶς θὰ πορισθῶσι τὰ κατὰ τὸν βίον οἱ ἡμέτεροι ἀπόγονοι, ἀφ' οὗ οὕτω ταχέως πολλαπλασιάζεται ἑκάστης χώρας ὁ πληθυσμός;» Ἡ αὔξησις τῶν τροφίμων διατελεῖ ἀπανταχοῦ εἰς εὐθεῖαν ἀναλογίαν πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ· ὁ κόσμος ὑπάρχει εὐρύτατος καὶ δύναται νὰ χωρήσῃ δεκαπλασίονας κατοίκους.

Καταστρέφοντες τὸν λόγον, οὐδένα μὲν ἔχομεν ἄλλον νὰ συστήσωμεν περὶ μακροβιότητος κανόνα, ἢ τὸν ῥωμαϊκὸν «εὖ ζῆν καὶ εὐθυμεῖν» (bene vivere et laetari). Ὀφείλομεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ ἐπὶ τὰ πρόσω χωρῶν πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐμήκυναν ὁπωσοῦν τὸν μέσον ὅρον τῆς ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων. Ὁ μέσος οὗτος ὅρος περὶ μὲν τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἦν τὸ ἔτος τὸ τριακοστὸν, κατὰ δὲ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα τὸ τεσσαρακοστόν· ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1900 ἔσται τὸ πεντηκοστόν. Τοιαύτη φιλάνθρωπος προφητεία δὲν εἶνε μικρὰ παραμυθία τοὐλάχιστον τοῖς ἐπιγενησομένοις.

ΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑΙ

τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων.

Παρῆλθε πολὺς χρόνος πρὶν ἀναπτυχθῇ ἡ ἀγγελία καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, ὅπου, ὡς γνωστὸν, προσέλαβον τόσον μεγάλας διαστάσεις, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς *Καιροῖς* (Times), αἱ δὲ πρῶται ἀγγελίαι, ὧν ἐγένετο χρῆσις, ἦσαν βιβλιοπωλικαί. Χρῆσις μετρία τῶν ἀγγελιῶν τούτων ἐγένετο κατὰ πρῶτον ἐν τοῖς «Ἑβδομαδιαίοις Νέοις» τοῦ Λονδίνου, ἱδρυθεῖσι κατὰ τὸ 1622 ἔτος, ἅτινα ἀνήγγειλαν ἡρωϊκόν τι ποίημα «Irenodia gratulatoria» (1652), ἀκολούθως δὲ βιβλίον τι τοῦ Μίλτωνος ἐπιγραφόμενον «Παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἀρίστου τρόπου τῆς ἀπὸ τῶν σιμωνιακῶν καθάρσεως τῆς Ἐκκλησίας» (1659). Ἀφ' οὗ ἠνοίχθη οὕτως ἅπαξ ὁ δρόμος, ἤρχισαν ἔπειτα νὰ καταχωρίζωνται τακτικῶς ἀγγελίαι πρὸς εὕρεσιν θέσεως καὶ ἰδίως δι' ὑπηρέτας, περὶ πραγμάτων ἀπολεσθέντων, περὶ ἀπολεσθέντων κυνῶν καὶ παιδίων, περὶ τῆς ὥρας τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ταχυδρομικῶν ἁμαξῶν κτλ. Μεταξὺ ἄλλων ἀξιοσημειώτων ἀγγελιῶν τοῦ «Δημοσίου Ἑρμοῦ», ὅστις ἐπὶ μακρὸν χρόνον διεκρίνετο ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, παρατηρεῖται ἐν ἔτει 1660 καὶ ἡ ἀγγελία περὶ Βασιλέως Καρόλου ἀπολεσθέντος ὑπὸ Καρόλου τοῦ Β', κατόπιν δὲ ἡ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως γενομένη εἰδοποίησις, ὅτι ἐμελέτα νὰ ὑπάγῃ εἰς Λονδῖνον, ὅπως θεραπεύσῃ τὰς χοιράδας (1664). Ἡ ἐν ἔτει 1665 ἐνσκήψασα πανώλης προεκάλεσεν εἰς τὰς ἐφημερίδας πλῆθος *ἀγγελιῶν* περὶ ἀντιδότων κατὰ τῆς νόσου μᾶλλον ἢ ἧττον ἀλανθάστων, ἀπέδειξε δὲ καὶ πόσον σπουδαία διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κατανάλωσιν προϊόντων τινῶν ἦτο ἡ δύναμις τῆς δημοσιότητος. Ἔκτοτε ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται καὶ πληθύνωνται *ἀγγελίαι* περὶ ἐκποιήσεως κτημάτων, προκλήσεις πυγμάχων κτλ. Ἐν ἔτει δὲ 1688 ἐσυστήθη καὶ ἐφημερὶς (Tattler), ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένη εἰς τὰς ἀγγελίας.

*
* *

Συντάκτης τις τῆς Quartely Review, ἀναλύων πρό τινος ἓν φύλλον τῶν *Καιρῶν*, εὗρεν ἐν αὐτῷ 2,575 ἀγγελίας, διακρινομένας ὡς ἑξῆς: 129 ἀναγγέλλουσι τὸν ἔκπλουν πλοίων· 499 θέσεις προσφερομένας ἢ ζητουμένας δι' ὑπηρέτας, μαγειρίσσας, ἁμαξηλάτας, θαλαμηπόλους· 136 πλειστηριασμοὺς δημοσίους· 195 βιβλία νεοφανῆ· 378 ἐνοικιάσεις· 144 θέσεις προσφερομένας ἢ ζητουμένας διὰ παιδαγωγοὺς ἄῤῥενας ἢ θήλειας· 36 δ' εἶνε ἰατρικαὶ ἢ φαρμακευτικαί. Αἱ δ' ἐπίλοιποι 1,058 ἀναφέρονται εἰς προτάσεις γάμων ἢ εἰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις καὶ συμφέροντα. Ἡ περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐν τοῖς *Καιροῖς* ἀλληλογραφία ἀνεπτύχθη μεγάλως· καθ' ἑκάστην δ' ἀπαντᾷ τις ἐν αὐτοῖς ἀγγελίας τοιούτου εἴδους π.χ: «Ἐὰν ὁ Κάρολος Ν. . . ., ὅστις ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς οἰκίας τὸ παρελθὸν Σάββατον, θέλει νὰ ἐπανέλθῃ ταχέως πρὸς τοὺς ἀπαρηγορήτους γονεῖς του, θὰ γείνῃ δεκτὸς μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, καὶ θὰ γείνῃ πᾶν ὅ,τι δυνατὸν πρὸς εὐτυχίαν του».—«Ἀκριβέ μου Ῥοβέρτε, διατί μὲ ἀφῆκες τόσον ἔξαφνα τὴν Κυριακὴν ἑσπέρας; Σὲ παρακαλῶ, γράψε ἢ ἐπάνελθε πρὸς τὴν τεθλιμμένην σου γυναῖκα». Αἱ ἐρωτικαὶ ἀλληλογραφίαι γίνονται συνήθως δι' ἀριθμῶν, ἢ διὰ χαρακτήρων μετατοπισμένων· ἀλλ' ὑπάρχουσι περίεργοι, οἵτινες δαπανῶσι τὸν καιρόν των εἰς τὸ ν' ἀποκαλύπτωσι τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κρυπτογραφικῶν τούτων γραμμάτων—εἶνε καὶ τοῦτο διασκέδασις ὡς πᾶσα ἄλλη—, καὶ οἵτινες διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς τὸ κατορθώνουσι σχεδὸν πάντοτε. Δὲν θὰ εἶχε τέλος ὁ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου λόγος, ἐὰν ἐπεχείρει τις ν' ἀναφέρῃ λεπτομερῶς πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν μὲ τὰ διάφορα εἴδη τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγγελιῶν. Τοιούτου εἴδους ἀγγελίας δημοσιεύουσιν οἱ *Καιροὶ* ἐν ἑνὶ μόνῳ φύλλῳ, ὅσας δὲν δημοσιεύουσιν ὅλαι ὁμοῦ αἱ ἐφημερίδες τῶν Παρισίων ἐντὸς ὁλοκλήρου μηνός. Σημειοῦμεν δὲ μόνον ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἀγγελιῶν, ὅσαι ἀναφέρονται εἰς νεάνιδας παιδαγωγούς. Ὑπὸ τὰς ἀγγελίας τοῦ εἴδους τούτου ὑποκρύπτεται συχνότατα ἄτυμος κερδοσκοπία. Τὰ ἀγγλικὰ δικαστήρια πολλάκις ἔλαβον ἀφορμὴν ν' ἀποφανθῶσι περὶ προσώπων, ἅτινα ἐπιδεικνύονται ἄκραν τιμιότητα, καὶ ἐπιβάλλουσιν εἰς τὰς νεάνιδας ὅρους τόσον αὐστηροὺς, ὥστε αὗται ἐξαπατώμεναι ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς προσποιημένης αὐστηρότητος, ἐμπίπτουσιν ἔτι εὐκολώτερον εἰς τὴν παγίδα. Ἄλλη κερδοσκοπία φθάσασα εἰς τὴν ἐντέλειάν της εἶνε ἐκείνη, δι'

ἧς ἀγγέλλουσί τινες διὰ τῶν ἐφημερίδων ὅτι ἀρκεῖ ν' ἀποστείλῃ τις πρὸς αὐτοὺς ποσόν τι γραμματοσήμων, διὰ νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν διάφορα μέσα πλουτισμοῦ. Εὑρίσκονται δὲ ἱκανοὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι συλλαμβανόμενοι καθ' ἑκάστην εἰς τὴν παγίδα ταύτην, οἱ δὲ κερδοσκόποι, ἀφ' οὗ πληρώσωσιν εἰς ἔξοδα ἀγγελιῶν 25—30,000 φράγκων (!) κατ' ἔτος, ἔχουσι περισσεῦον ἱκανὸν καὶ δι' αὐτοὺς καθαρὸν κέρδος ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξαπατήσεως τῶν ἁπλουστέρων.

*
* *

Αἱ συνδρομαὶ καὶ αἱ κατὰ φύλλα πωλήσεις ἐπαρκοῦσιν ἀκριβῶς εἰς τὰς δαπάνας τῶν ἐφημερίδων, αἱ δ' ἀγγελίαι συναποτελοῦσι τὸν μεγαλίτερον πόρον τῶν κερδῶν.

Δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ πόσα δαπανῶσιν οἱ ἐν Εὐρώπῃ βιομήχανοι εἰς τὰς ἀγγελίας, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ ἐν Λονδίνῳ ἰατρὸς Ὠλοβαὶ, οὗτινος τὰ καταπότια καὶ αἱ ἀλοιφαὶ ἀναγγέλλονται καὶ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐφημερίσι, δαπανᾷ εἰς ἀγγελίας ἐφημερίδων 30,000 λίρας κατ' ἔτος, ἤτοι 750,000 φράγκα, ὅπως εἶνε γνωστόν· ὅτι τὸ *ἔλαιον τοῦ Μακασσὰρ* δαπανᾷ 250,000, καὶ διάφορα καταςήματα ἐκλειγμάτων 300,000 ἕως 400,000 φράγκων. Πόσα καταπότια, πόσας φιάλας, καὶ πόσα ἐπανωφόρια πρέπει νὰ πωλήσῃ τις διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς μόνας τὰς δαπάνας τῶν ἀγγελιῶν! Διαβεβαιοῦσιν ἐν τούτοις, ὅτι μία ἀγγελία ἀποφέρει κατὰ μέσον ὅρον τὸ διπλοῦν τῆς δαπάνης της, ἤτοι ὁ δαπανῶν εἰς ἀγγελίας 500,000 φραγ. δύναται νὰ κερδήσῃ 1 ἑκατομμύριον, ἤτοι νὰ ἔχῃ καθαρὸν κέρδος 500,000 φράγ. Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ οὕτως τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ ἀποφασίζουσι τοιαύτας κολοσσιαίας προκαταβολὰς οἱ ἐπιχειροῦντες ταῦτα, χωρὶς νὰ καταστραφῶσι.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Πῶς ἐκάμετε, ἠρωτᾶτο ὁ πλούσιος τραπεζίτης **, διὰ νὰ κερδήσητε καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ διατηρήσητε τόσα πλούτη;

— Ἁπλούστατα, ἀπεκρίθη οὗτος, ἔκαμνα τὸν πλούσιον, ὅταν ἤμην πτωχὸς, καὶ, ὅταν ἤμην πλούσιος, τὸν πτωχόν.

*
* *

Ὁ Malherle δειπνῶν ποτε παρά τινι ἀρχιεπισκόπῳ, ἀπεκοιμήθη περὶ τὰ τέλη. Ὁ ἀρχιερεὺς, μέλλων νὰ κηρύξῃ μετ' ὀλίγον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐξύπνησε καὶ τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν ὁμιλίαν του.

— Ἀπαλλάξατέ με τοῦ λόγου, σᾶς παρακαλῶ, σεβασμιώτατε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Θὰ κοιμηθῶ κάλλιστα χωρὶς αὐτόν.

Ὅπου ἐγὼ καὶ ἂν σταθῶ σὲ ἐπαινῶ, καὶ ὅμως
σὺ ὅπου καὶ ἂν εὑρεθῇς, θὰ μὲ κακολογήσῃς.
Ἀλλὰ τῆς ἀτυχίας μας ὁποῖος σκληρὸς νόμος!
οὔτε ἐμὲ πιστεύει τις, ἀλλ' οὔτε σὲ ἐπίσης. **Φ.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ὁ διάσημος καλλιτέχνης Γαβαρνὶ ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ὕαρτ, διευθυντὴν τῆς σατυρικῆς ἐφημερίδος «Σιαριβαρὶ» νὰ τοῦ κάμῃ εἰκόνα τινὰ διὰ τὴν ἐφημερίδα του. Ὁ Ὕαρτ καταγοητευθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν, ἔσπευσε νὰ στείλῃ πρὸς τὸν Γαβαρνὶ μίαν πλάκα λιθογραφικὴν, τὴν λεπτοτέραν καὶ ὡραιοτέραν πασῶν, ὅσας ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ, διότι κανεὶς δὲν ἦτο τόσον δύσκολος καὶ μεμψίμοιρος, ὅσον ὁ Γαβαρνὶ, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ χαράξῃ ἐπὶ πλακός.

Ἐν τούτοις αἱ ἡμέραι, αἱ ἑβδομάδες παρέρχονται, καὶ τὸ περιμενόμενον σχεδιογράφημα δὲν ἔφθανε.

Ὁ Ὕαρτ στέλλει πολλάκις εἰς τοῦ Γαβαρνὶ, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐπὶ τέλους ἐξαποστέλλει ἕνα τῶν ὑπαλλήλων του μὲ τὴν ῥητὴν ἐντολὴν νὰ φέρῃ ὀπίσω τὴν πλάκα τοὐλάχιστον.

— Θέλω νὰ ὁμιλήσω τὸν κ. Γαβαρνὶ ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Ὕαρτ, λέγει ὁ ὑπάλληλος πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις τοῦ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Ἀπέθανεν, ἀποκρίνεται πρὸς τὸν ὑπάλληλον ὁ ἀνοίξας τὴν θύραν, ὅστις ἦτο ὁ ἴδιος Γαβαρνί.

— Ἀλλὰ μὲ εἶπαν νὰ ζητήσω μίαν πλάκα.

— Ἡ πλὰξ κεῖται ἐπὶ τοῦ τάφου του!

Καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον τοῦ πρεσβευτοῦ. ΙΩΝΑΣ

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἐπειδὴ ἡ εὐτυχία εἶνε ὕφασμα, ὅπερ ἕκαστός τις μετρεῖ μὲ ἴδιον πῆχυν, οὐδεὶς ἔχει τὴν αὐτὴν γνώμην μὲ τὸν γείτονά του περὶ τοῦ πόσον μέρος τῆς εὐτυχίας ταύτης κέκτηται ἢ ἀπέβαλεν.

*** Τὰ ἀπατηλότερα ὄνειρα δὲν εἶνε ὅσα βλέπομεν κοιμώμενοι.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ὡς δραστικὸν μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν χειμέτλων (χιονιστρῶν) κατὰ τὸν χειμῶνα ἀνεκοινώθη ἡμῖν ὑπό τινος τῶν ἀναγνωστριῶν τῆς «Ἑστίας» τὸ ἑπόμενον: Πρὶν ἢ ἔτι ἀρχίσῃ τὸ δριμὺ ψῦχος καὶ παρουσιασθῶσιν αἱ χιονίςραι, ἀπαραίτητον εἶνε καθ' ἑκάστην πρωΐαν μετὰ τὸ τακτικὸν νίψιμον νὰ νίπτῃ τις πάλιν τὰς χεῖρας διὰ κοινοῦ ὄξους. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατορθώνει εὐκόλως νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀνιαρὸν πάθος τῶν χειμέτλων.

Ἐπειδὴ εἶν' ἐνδεχόμενον νὰ διακοπῇ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἡ ἔκδοσις τῆς Ἑστίας, γνωστοποιεῖται πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ συνδρομητὰς αὐτῆς, ὅτι συνδρομαὶ διὰ τὸ ἔτος 1881 δὲν εἶνε δεκταὶ πρὸ τῆς 1 προσεχοῦς Ἰανουαρίου.

ΑΘΗΝΗΣΙ, — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».